

**Балабақшада серуенді
ұйымдастыру
және бақылау**

Қараша Ересек «Балдырған» тобы

2024-2025жж

Мақсаты: Бақылау қабілетін дамыту, айналадағы заттарға назар аударту.

Ойын ережесі: Тәрбиеші балаларға күзгі ормандағы заттарды атауды тапсырады (мысалы, «қызыл жапырақ» немесе «жерде жатқан жаңғақ»), балалар оны іздеп, тезірек тауып көрсетеді.

(Саяхат ойын, Экологиялық мәдениет дағдысы)

Серуен картотекасы №24

Балшық немесе сазбен ойындар

Мақсаты: Табиғи материалдармен таныстырып, қол моторикасын дамыту.

Өткізу тәсілі: Балаларға балшық немесе сазбен жұмыс істеуді, олардың көмегімен фигуралар жасауды ұсыну.

«Жапырақтармен сурет салу»

Мақсаты: Табиғи материалдар арқылы сурет салу дағдысын дамыту.

Ойын ережесі: Жапырақтарды жастықшамен немесе бояумен сулап, оларды қағаз бетіне басып, сурет түсіреді.

(Қоршаған ортамен танысу, Экологиялық мәдениет дағдысы)

Серуен картотекасы №25

Тастарды және олардың пішіндерін бақылау

Мақсаты: Балалардың пішіндер туралы білімдерін кеңейту, тастардың құрылымын зерттеу.

Өткізу тәсілі: Балаларға әртүрлі пішіндегі тастарды көрсетіп, олардың айырмашылықтарын талқылау, тегіс және бұдырлы тастарды сезінуге мүмкіндік беру

«Күзгі пазл»

Мақсаты: Зейін мен көру қабілетін дамыту.

Ойын ережесі: Жапырақтарды пішіндер бойынша бөліктерге бөліп, пазл сияқты қайта құрастырады.

(Өңгіме ойын Экологиялық мәдениет дағдысы)

Серуен картотекасы №26

Бақылау: "Жапырақтардың өзгерісі"

Мақсаты: Жапырақтардың түсі мен пішіндерін тану, күзгі өзгерістерді бақылау.

Іс-әрекет: Балалар ағаштардағы жапырақтардың түстерін бақылайды: жасыл, сары, қызыл және қоңыр жапырақтарды таниды.

Педагог балаларға жапырақтың неге түсетінін және күз мезгіліндегі табиғаттың өзгерістерін түсіндіреді.

Сұрақтар:

«Жапырақтар қандай түстерге боялған?»

«Бұл жапырақтар қай ағаштан түсті?»

Бақылау: "Ағаштардың биіктігі"

Мақсаты: Ағаштардың биіктігін, олардың жапырақтары мен діңін зерттеу.

Іс-әрекет: Балалар ағаштардың діңіне қарап, олардың биіктігін бағалайды. Педагог ағаштардың қалай өсетінін түсіндіреді.

Балаларға ағаштың жасыл жапырақтары мен олардың пішіндерін көрсету.

Сұрақтар: «Ағаш биік пе, әлде аласа ма?»

«Жапырақтар

қандай пішінде?»

Белсенділік:

Ағаштардың айналасында жүру, олардың жапырақтарын жинау және жапырақтардың пішіндерін талдау.

Құммен және сумен ойнау

Мақсаты: Балалардың ұсақ моторикасын дамыту және еңбекке қызығушылықты арттыру.

Іс-әрекет: Балалар құмда немесе суда арнайы ойыншықтармен ойнап, құмнан әртүрлі пішіндер жасайды.

Ойнап болғаннан кейін, балалар жұмыс орнын жинайды, құралдарды жуып, сөреге қояды.

Құралдар: құм және суға арналған ойыншықтар.

(Еңбекке баулу, Эко мәдениетті дамыту)

Балалармен бірге ауладағы немесе серуен алаңындағы коқыстарды жинау. Оларға коқысты дұрыс сұрыптауды үйрету: қағазды, пластикті және шыныны бөлек жинау. Бұл балалардың жауапкершілік сезімін оятады

Құралдар: Қолғаптар, коқыс жәшіктері.

Серуен картотекасы №3

Серуен: "Күзгі орман"

Мақсаты: Күзгі табиғатты бақылау, жапырақтардың түстерін ажырату және желдің қалай соғатынын сезіну.

Бақылау:

Балаларды күз мезгіліндегі табиғаттың өзгерістерімен таныстыру. Жапырақтардың түстері өзгергенін, олардың ағаштан түсуін бақылау.

Сұрақтар: «Жапырақтар қандай түске боялған?», «Қандай жапырақтар үлкен немесе кішкентай?»

Ойын:

"Жел мен жапырақтар" ойыны.

Балалар «жапырақ» болып, жерге түскен жапырақтар секілді қолдарын жайып, жеңіл секіреді. Мұғалім «Жел соқты!» деген кезде, балалар алаңда жүгіріп, жапырақтар секілді айналып ұшады.

Серуен картотекасы №4

"Құстарды бақылау"

Мақсаты: Құстар туралы түсінік беру, олардың дауыстарын тыңдау және қайда ұшатынын бақылау.

Бақылау:

Балалармен бірге серуен кезінде құстардың дауыстарын тыңдап, олардың қайда ұшып жүргенін бақылау. Құстардың атауларын атап, оларға сипаттама беру.

Сұрақтар: «Құстар қалай сайрайды?», «Қайда ұшады?»

Ойын:

"Құстар секілді ұшамыз" ойыны.

Балалар құстар секілді қолдарын жайып, ұшуды бейнелеп жүгіреді. Ойын арқылы олардың қимылдары дамиды, әрі құстарға қызығушылығы артады.

Серуен картотекасы №5

"Ағаштар әлемі"

Мақсаты: Ағаштардың түрлерін тану, олардың жапырақтары мен діңдерін бақылау.

Бақылау:

Ауладағы ағаштардың жапырақтарын, діңдерін бақылау. Олардың биіктігі мен жапырақтарының пішінін көру.

Сұрақтар: «Бұл қандай ағаш?», «Жапырақтары қандай?»

Ойын:

"Ағашқа айналамыз" ойыны.

Балалар ағашқа ұксап, орындарында қимылсыз тұрып, кейін жел соққанда «қимылдайды» (қолдарын жоғары көтеріп, тербеледі).

Серуен картотекасы Қыркүйк айы

Ересек «Балдырған» тобы

денсаулыққа көмектеседі. Оның құрамында денені нығайтып, күшті ететін көптеген дәрумендер мен минералдар бар.

Рыжик жусанның тағы қандай қасиеттері бар деп ойлай бастады? Қоянның анасы оған көптеген адамдар оны әртүрлі ауруларды емдеу үшін қолданатынын айтты. Мысалы, жусан жөтел және мұрынның ағуы сияқты суық тиюге көмектеседі. Оның қабынуға қарсы қасиеттері бар және денені тыныштандырады.

«Жусанды абайлап пайдалану керек екенін есте сақтау өте маңызды», - деп ескертті қоянның анасы. «Оны тек ересек адамның немесе шөппен емдеуші дәрігердің бақылауымен пайдаланыңыз. Жусанның кейбір сорттары улы болуы мүмкін, сондықтан шөпті өзіңіз таңдамау керек ».

Рыжик мұқият тыңдап, анасының айтқанының бәрін есте сақтауды шешті. Ол жусанның нағыз емші екенін және оның отбасы мен достарына пайдалы болатынын түсінді. Ол бұл білімін кішкентай қояндарымен бөлісуді шешті.

Осылайша, Рыжик пен оның балалары барлық көршілері мен достарына жусанның пайдалы қасиеттері туралы айта бастады. Олар ауруға қалай көмектесетінін және оны қалай дұрыс қолдану керектігін түсіндірді.

Көп ұзамай Рыжик және оның отбасы шөп медицинасы саласындағы нағыз кішкентай мамандар болды. Көршілері мен достары ақыл-кеңесін сұрап, көмек сұрады. Рыжик жусанның басқа жануарлар мен адамдарға қалай көмектескенін көріп қуанып қалды.

Жусан мен кішкентай қоян Рыжик туралы әңгіме тіпті ең қарапайым шөптердің де құнды және пайдалы болуы мүмкін екенін көрсетеді. Бізге сау және бақытты болуға көмектесетін көптеген керемет нәрселерді ашу үшін бізді қоршаған әлемді үйрену және оған қызығушылық таныту маңызды.

Зерттеу қызметі . Жусанды одуванчикпен салыстырыңыз. Ұқсастық пен айырмашылықты табыңыз.

Мақсаты: балаларды өсімдіктерді салыстыра білуге үйрету (олар қалай ұқсас, қалай ерекшеленеді), бақылау дағдыларын дамыту.

Еңбек қызметі . Гүл тұқымдарының коллекциясы.

Мақсаты: балалардың тірі табиғат туралы білімдерін кеңейту, бақылау қабілеттерін дамыту.

«Сол бұғы» ашық ойыны.

Мақсаты: ептілік пен төзімділікті дамыту; екі аяқпен алға жылжу жылдамдығын дамыту.

«Бұғының үлкен үйі бар» ашық ойыны.

Мақсаты: қимылды мәтінмен байланыстыру қабілетін бекіту.

Жеке жұмыс . Алға қозғалып екі аяқпен секіру.

қызықты әрекет болуы мүмкін. Бұл әртүрлі құстардың қимыл-қозғалысы мен мінез-құлық ерекшеліктеріне еліктеуге, сондай-ақ дененің үйлесімділігі мен икемділігін дамытуға мүмкіндік береді. Балалар құстарға еліктеп, қолдарын ауыстырып, тізелерін көтеріп, әр түрдің ерекше қимылдарын қайталауға тырысады. Бұл әрекет балаларға құстарды ұстаудың әртүрлілігі мен ерекшеліктерін жақсы түсінуге және құстардың қызықты әлеміне енуге көмектеседі.

Серуен картотекасы №17.

Торғайға қарау

Мақсаты: балалардың жылы климатқа ұшпайтын құс – торғай туралы білімдерін бекіту.

Бақылау барысы

Көркем сөз .

«Чир» деп шырылдады торғай, «
Кел, көктем, тезірек».
Қыста өте суық,
мен тонсыз және жалаң аяқсыз.
Менің табаным қарда тонады,
мен жылы алмаймын.
Сондықтан мен секіремін, айқайлаймын:
«Мен жылуды қалаймын!»

Педагог балалармен әңгіме жүргізеді.

Балалар, білесіңдер ме, күздің келуімен жылы жаққа ұшып кетпейтін, қыстауға қалатын құстар бар. Олар қалай аталады? *(Қыстайтын құстар)*

Көшіп-қонатын құстар мен қыстайтын құстардың айырмашылығы неде? *(Қысқы ұйқыға кететін құстардың қауырсынының кілті және өте қатты тұмсығы болады. Қауырсынның қауырсыны құстарға жылу және қосымша оқшаулау беретін жұмсақ және үлгілдек қауырсындар. Қатты кілт құсқа қатты тағамды, жаңғақтарды немесе тұқымдарды оңай бөлшектеуге мүмкіндік береді. Бұл қысқы құстарға көмектеседі. аман және суық жағдайларға сәтті шыдаңыз.)*

Қандай құстар жылы жаққа ұшпайды? *(Көгершіндер, торғайлар, аққұбалар, сусағандар, ителгілер, сиськилер, катюшондар, бұқалар)*

Торғайлар суық мезгілде не жейді? *(Суық ауа-райы басталмай тұрып, торғайлар өсімдік және жануар тағамдарын жей береді. Тек қыста торғайлар қоректендіргіштерден тек дәнді, үгінділерді, тұқымдарды және басқа да тағамдарды жейді.)*

Неліктен мұндай құстарды тамақтандыру керек? *(Күзде құстар ағаштарда қалған жемістермен, жидектермен, арамшөптермен күн көреді. Бірақ олардың қоректенуі шексіз емес. Сонымен қатар, жылдам зат алмасу және тұрақты қозғалыс көп энергияны қажет етеді. Қысқа уақытта құс қоректенбесе, қыс күні ол өліммен бетпе-бет келеді.)*

Белсенділік:

Жапырақтарды жинау, олардың пішінін қолдарымен сипалап сезіну, жапырақтармен ойындар ұйымдастыру.

Өсімдіктерге күтім жасау

Максаты: Балаларға өсімдіктердің күтімі туралы түсінік беру және табиғатқа деген сүйіспеншілік қалыптастыру.

Іс-әрекет: Балалар бөлмедегі немесе ауладағы өсімдіктерді суарады.

Топтағы гүлдердің жапырақтарын сүртеді.

Педагог балаларға судың өсімдіктер үшін маңызды екенін түсіндіреді және өсімдіктердің қалай өсетінін көрсетеді.

Құралдар: кішкентай су құйғыштар, майлықтар.

(Еңбекке баулу, Эко мәдениетті дамыту)

Серуен картотекасы №27

Бақылау: "Күннің күйі"

Максаты: Ауа райын сезіну, күннің жылуы немесе салқын болуы туралы түсінік беру.

Іс-әрекет: Балалар күннің қалай жылытып тұрғанын немесе ауа райының салқындығын сезіну үшін бетін күнге қаратады немесе желді сезінеді. Педагог балаларға «Күннің шуағы бізді қалай жылытады?» деген сұрақтар қояды.

Сұрақтар: «Бүгін күн жылы ма, әлде суық па?»

«Күн бізге не береді?»

Белсенділік:

Күнге қарап, оның қалай жарқырап тұрғанын бақылау, желдің күші мен ауа райының әсерін сезіну.

Ойыншықтарды жинау және реттеу

Максаты: Балаларды өз заттарына және ойыншықтарға ұқыптылықпен қарауға үйрету.

Іс-әрекет: Балалар ойнап болған соң, ойыншықтарды арнайы себетке немесе сөреге жинайды.

Ойыншықтарды әртүрлі санаттарға бөлуге үйрету (мысалы, машиналарды бір жерге, қуыршақтарды басқа жерге қою).

Құралдар: ойыншықтар, ойыншықтарды жинайтын себеттер.

(Еңбекке баулу, Эко мәдениетті дамыту)

Серуен картотекасы №28.

Бақылау: "Бұлттарды бақылау"

Максаты: Аспандағы бұлттардың қозғалысын байқау, олардың түрлері мен пішіндерін тану.

**Ересек «Балдырған» тобы Қазан
Серуен картотекасы №1**

"Табиғатпен сәлемдесу"

Мақсаты: Балаларға табиғаттың әсемдігін түсіндіріп, оны бағалай білуге баулу.

Қимыл: Педагог балаларды табиғатқа шығуға дайындап, оларды серуенге шақырады. Әр бала табиғатпен амандасып, ағаштарға, гүлдерге, құстарға «Сәлем!» деп айтады. Бұл жаттығу арқылы балалар табиғатпен байланыс орнатып, оны қорғауға ынталанады.

Қауіпсіздік ережелерін қайталау: Балаларға серуен кезінде қалай жүру керек, қоршаған ортаға қалай мұқият болу керектігі туралы ережелер түсіндіріледі.

(Экологиялық тәрбие, еңбек және дидактикалық ойындар)

1. Экологиялық тәрбие: "Табиғатты қорға"

Мақсаты: Балалардың табиғат туралы білімін кеңейту және оны қорғауға баулу.

Қимыл: Балалар серуен кезінде өсімдіктер мен жануарлар туралы әңгімелейді. Мұғалім оларға ағаштар, гүлдер, шөптер және жануарлар туралы мәліметтер береді.

Сұрақтар:

«Ағаштардың жапырақтары не үшін керек?»

«Құстар не жейді?»

«Гүлдерге не керек?»

Қоршаған ортаны қорғау: Балаларға қоқысты тастамау, өсімдіктерді жұлмау туралы түсіндіріледі.

2. Еңбекке баулу: "Көгалдандыру" немесе "Гүлдерге су құю"

Мақсаты: Балаларға табиғатқа еңбек ету арқылы қамқорлық көрсетуді үйрету.

Қимыл: Балалар бақшадағы немесе ауладағы гүлдерге су құяды немесе жапырақтарды жинайды. Бұл жаттығу арқылы балалар еңбекке баулынады және қоршаған ортаға қамқорлық жасау қажеттігін түсінеді.

Мысалы: әр бала кішкене су құтысын алып, бір-екі гүлге су құяды. Педагог оларға су құйғанда қалай жасау керектігін түсіндіреді: "Гүлдерге көп су құюға болмайды, себебі олар суға тұншығады."

3. Дидактикалық ойын: "Табиғаттан не көрдің?"

Қимыл: Балалар серуен кезінде табиғаттағы заттарды бақылап, оларды есте сақтауға тырысады. Серуен соңында педагог: «Сендер табиғаттан не көрдіңдер?» деп сұрақ қояды. Балалар көргендерін тізіп айтып береді.

Серуен картотекасы №2

Серуен: Табиғат аясындағы бақылау және танымдық әңгіме

Мақсаты: Балалардың табиғатқа деген қызығушылығын арттыру, өсімдіктер мен жануарлар туралы білім беру.

Экологиялық іс-әрекет: Табиғатқа қамқорлық жасау

Мақсаты: Табиғатқа сүйіспеншілік пен қамқорлықты қалыптастыру, қоршаған ортаны қорғау.

Іс-әрекет:

Серуен картотекасы №6

Бақылау: "Жапырақтардың өзгерісі"

Мақсаты: Жапырақтардың түсі мен пішіндерін тану, күзгі өзгерістерді бақылау.

Іс-әрекет: Балалар ағаштардағы жапырақтардың түстерін бақылайды: жасыл, сары, қызыл және қоңыр жапырақтарды таниды.

Педагог балаларға жапырақтың неге түсетінін және күз мезгіліндегі табиғаттың өзгерістерін түсіндіреді.

Сұрақтар:

«Жапырақтар қандай түстерге боялған?»

«Бұл жапырақтар қай ағаштан түсті?»

Белсенділік:

Жапырақтарды жинау, олардың пішінін қолдарымен сипалап сезіну, жапырақтармен ойындар ұйымдастыру.

Өсімдіктерге күтім жасау

Мақсаты: Балаларға өсімдіктердің күтімі туралы түсінік беру және табиғатқа деген сүйіспеншілік қалыптастыру.

Іс-әрекет:

Балалар бөлмедегі немесе ауладағы өсімдіктерді суарады.

Топтағы гүлдердің жапырақтарын сүртеді.

Педагог балаларға судың өсімдіктер үшін маңызды екенін түсіндіреді және өсімдіктердің қалай өсетінін көрсетеді.

Құралдар: кішкентай су құйғыштар, майлықтар

Серуен картотекасы №7

Бақылау: "Күннің күйі"

Мақсаты: Ауа райын сезіну, күннің жылуы немесе салқын болуы туралы түсінік беру.

Іс-әрекет: Балалар күннің қалай жылытып тұрғанын немесе ауа райының салқындығын сезіну үшін бетін күнге қаратады немесе желді сезінеді. Педагог балаларға «Күннің шуағы бізді қалай жылытады?» деген сұрақтар қояды.

Сұрақтар: «Бүгін күн жылы ма, әлде суық па?»

«Күн бізге не береді?»

Белсенділік:

Күнге қарап, оның қалай жарқырап тұрғанын бақылау, желдің күші мен ауа райының әсерін сезіну.

Ойыншықтарды жинау және реттеу

Мақсаты: Балаларды өз заттарына және ойыншықтарға ұқыптылықпен қарауға үйрету.

Іс-әрекет: Балалар ойнап болған соң, ойыншықтарды арнайы себетке немесе сөреге жинайды.

Ойыншықтарды әртүрлі санаттарға бөлуге үйрету (мысалы, машиналарды бір жерге, қуыршақтарды басқа жерге қою).

Құралдар: ойыншықтар, ойыншықтарды жинайтын себеттер.

№ 1 СЕРУЕН. ЖАҢБЫР МЕН ЖЕЛДІ БАҚЫЛАУ

Мақсаты: тәрбиеленушілерге күзгі жаңбырдың жан-жақтылығын көрсету; балаларды табиғат пен адам әрекетінің өзара байланысын орнатуға үйрету.

Бақылау барысы

Көркем сөз.

Аспанды сұрғұлт бұлт,
Жан-жақтан жабады.
Күнбірте суытып,
Жауын көп жауады.
Жер берді жемісті
Күз келді келісті.
Күз байлық береке,
Алтын күз мереке.

Тәрбиеші балаларға жетекші сұрақтар қояды: «Балалар, «жаңбыр» дегенді қалай түсінесіңдер? Күзгі жаңбырдың жазғы жаңбырдан айырмашылығы қандай? Біздің киіміміз жаңбыр жауғанда немесе күн ашық кезде өзгере ме? Күзгі жаңбыр желмен қатар жүруі мүмкін бе? Желдердің бәрі бірдей ме, әлде жазғы және күзгі желдердің айырмашылығы бар ма?

Иә, балалар, дұрыс айтасыңдар. Жаңбыр мен жел әр түрлі болады. Жазда жел біздің шашымызды жайлап сипап, беті-қолымызды жеңіл желпіп өтсе, ал күзде жел бізді жауратады. Суық және екпінді болуы мүмкін, одан біз тоңа бастаймыз. Ал жазда жаңбырлы және желді ауа-райында біз әлі де көйлек немесе шолақ шалбармен қала беретін болсақ, онда күзде біздің киіміміз өзгереді. Далада жаңбыр жауып, жел гуілдеп тұрса, аналарымыз осындай күндері жейде немесе күртеше алып, бізді жылырақ киіндіруге тырысады. Желді күндері жел гуілдеп, ағаштарды маятник сияқты тербетіп, бұтақтарды желдің ескен бағытына қарай майыстырады.

Еңбек қызметі. Балалар спорттық құрал-жабдықтарды жинастырады.

Мақсаты: балалардың ұжымдық іс-әрекетке белсене қатысып, алға қойылған міндеттерді ойдағыдай орындап, оған қол жеткізу дағдылары мен икемдерін дамытуға ықпал ету.

«Тоқта» қимылды ойыны.

Мақсаты: тәрбиеленушілердің қимыл-қозғалыс белсенділігін дамыту.

«Мен сипаттаймын, ал, сен тап» дидактикалық ойыны.

Мақсаты: балаларды әртүрлі күзгі табиғат құбылыстарын сипаттай білуге, сондай-ақ оларды сипаттаудан өздері табуға үйрету; мектеп жасына дейінгі балалардың сөздік қорын дамыту.

Өзіндік әрекет. Балалар құрал-жабдықтарды өз қалаулары бойынша шығарады.

Мақсаты: қозғалыстарды үйлестіруді дамыту.

Серуен картотекасы №1 4.

Өрмекшіні қарау

Мақсаты: өрмекшілердің сыртқы түрі мен олардың тіршілігі туралы түсініктерімізді кеңейтуді жалғастыру; қоршаған әлемге деген қызығушылықты дамыту.

Бақылау барысы

Көркем сөз .

Екі ағаштың арасында
орманда өрмекші өмір сүрді.
Жануарлар одан қорқады,
өйткені ол оларға катал болды.

Тор тартады,
өткелін жауып,
Өтсін әркім,
Бүлдіршін.

Бірақ күз келді,
қайғылы уақыт,
желмен бірге өрмек торлары
бұлттарға ұшып кетті.

Онымен бірге қыңыр,
ашулы өрмекші
құстар тобын қуып,
орманын тастап кетті.

Педагог балаларға сұрақтар қояды.

Өрмекшілер әлемінде өмір сүру адамдарға пайдалы ма? (Өрмекшілер жәндіктер зиянкестерінің санын реттейді; паук уы медицинада қолданылады).

Өрмекшілер жәндіктердің зиянкестерін қалай жояды, немен? (Интернет желісін пайдалану)

Өрмекшілер торды қалай тоқиды? (Өрмек сүйелдерді тоқуды бастағалы тұрған жеріне дейін басады. Бөлінген секрецияның кішкене бөлігі қатып қалады, осы жерге жабысады. Содан кейін өрмекші артқы аяқтарын пайдаланып тор түтіктерінен тұтқыр секрецияны тартуды жалғастырады).

Өрмекшілер кімді жояды, осылайша табиғатқа пайда әкеледі? (Мақта тли, зиянкестер, безгек масалары және т.б.)

Неліктен торғайлар адамдардың қасында орналасады? (Өйткені торғай әрқашан адамның жанынан тамақ таба алады.)

Жұмбақтар

Ол секіріп, ұшқанды, нан мен дәнді жарғанды жақсы көреді, ол «сәлеметсіз бе» дегеннің орнына бәріне: «Балапан» деп айтатын. (Торғай)	Олар көңілді табынға енеді - тағы да үгінділердің бөртпесі, өкінбеңіз! Ал санқ ете қалса, тұмсықтыға шоқпар алып ұшып кетеді ... (торғай).

Еңбек қызметі . Балалар мұғалімнің жетекшілігімен картоннан құстарға жем салатын құрал жасайды.

Мақсаты: еңбекке деген оң көзқарасты тәрбиелеу.

Ашық ойын «Нысанаға тигіз».

Мақсаты: балаларды тік нысанаға лақтыруға үйрету.

«Қарсы сызықтар» ашық ойыны.

Мақсаты: қозғалатын нысанаға лақтыру дағдыларын, достарымен бірлесіп әрекет ету дағдыларын дамыту.

Серуен картотекасы №18.

Күзгі күнді бақылау

Мақсаты: балаларға Күннің Жерде болуы үшін қажеттілік туралы түсінік беру; жазғы және күзгі күндізгі жарықтың ұзақтығы арасындағы байланысты орнату; күннің өсімдіктердің тіршілігі мен дамуы үшін маңызын анықтау.

Бақылау барысы

Көркем сөз .

Жарқыраған күн жасыл ормандарға, жайқалған бақтарға жоғарыдан көрінеді . Майдың өзі кішкентай, кішкентай гүл, жіңішке сабағын күнге шығарады ...

Серуен картотекасы №1

Жапырақтарды бақылау

Мақсаты: Балалардың табиғатты тану қабілетін дамыту, жапырақ түрлерін ажырата білуге үйрету.

Өткізу тәсілі: Тәрбиеші балаларға ағаш жапырақтарын көрсетіп, олардың түстері мен пішіндерін зерттеуді ұсынады. Әр жапырақтың ерекшеліктерін айтып береді.

«Жапырақтардан сурет салу»

Мақсаты: Балалардың шығармашылық қабілетін дамыту, жапырақтар мен табиғи материалдардан сурет құрастыру.

Ойын ережесі: Балалар түрлі-түсті жапырақтарды жинап, олардан ағаш, гүл, үй, жануарлар сияқты бейнелерді жасайды.

(Ұсыныс ойын, Экологиялық мәдениет дағдысы)

Серуен картотекасы №2

Ауа райын бақылау

Мақсаты: Балалардың ауа райы жағдайын түсіну қабілетін дамыту.

Өткізу тәсілі: Тәрбиеші балалармен бірге аспанды, бұлттардың қозғалысын, күннің түсін және желді бақылап, ауа райы туралы әңгіме жүргізеді.

«Жапырақтарды жинау»

Мақсаты: Жинақылық пен ұқыптылыққа үйрету, ұжымдық жұмыс жасауға баулу.

Ойын ережесі: Балаларды екі топқа бөліп, жапырақтарды кім көп жинайтынын жарыстыру.

(Экологиялық мәдениет дағдысы Қоршаған ортамен таныстыру)

Серуен картотекасы №3

Көбелектер мен қоңыздарды бақылау

Мақсаты: Жәндіктердің түр-түрін зерттеп, оларды тану қабілетін дамыту.

Өткізу тәсілі: Тәрбиеші көбелек немесе қоңыз тауып, оның түсін, пішінін және қозғалысын зерттеуді ұсынады.

«Құлаған жапырақтарға секіру»

Мақсаты: Балаларға қозғалыс арқылы күш-қуат беру, секіру дағдыларын дамыту.

Ойын ережесі: Жапырақтар жиналған жерге балалар секіріп, олардың ұшуына қуанып, қозғалыс жасайды.

(Саяхат ойын, Экологиялық мәдениет дағдысы Қоршаған ортамен таныстыру)

Серуен картотекасы №4

Су бетінің өзгерісін бақылау

Мақсаты: Судың қасиеттерін түсіну және оның айналаға әсерін бақылау.

Өткізу тәсілі: Судың бетінде пайда болған толқындарды, күн сәулесінің шағылуын немесе жел әсерінен өзгерістерді бақылау.

Іс-әрекет: Балалар аспанға қарап, бұлттардың пішінін және олардың қалай қозғалатынын бақылайды.

Педагог бұлттардың әртүрлі болатынын түсіндіреді: жұқа, қалың, ақ немесе қара бұлттар.

Сұрақтар: «Бұлттар қандай? Олар неге ұқсайды?»

«Бұлттар қайда қозғалып бара жатыр?»

Белсенділік:

Балалар бұлттардың пішінін елестетіп, «Олар неге ұқсайды?» деп айтады (мысалы, жануарларға, үйлерге ұқсайды деп елестету).

Ауладағы жапырақтарды немесе қоқысты жинау

Мақсаты: Балаларға қоршаған ортаны таза ұстауға үйрету.

Іс-әрекет: Балалар серуен барысында жерге түскен жапырақтарды немесе қоқыстарды жинайды.

Педагог балаларға табиғатты қорғау және қоқыстарды жинаудың маңызын түсіндіреді.

Құралдар: кішкентай қапшықтар, қолғаптар.

(Еңбекке баулу, Эко мәдениетті дамыту)

Серуен картотекасы №29.

Бақылау: "Құстарды бақылау"

Мақсаты: Құстардың қозғалысын, олардың дауысын тыңдау, құстардың түрлерін ажырату.

Іс-әрекет: Балалар серуен барысында құстардың даусын тыңдап, олардың қалай ұшып жүргенін бақылайды

Педагог құстардың атауларын атап, олардың табиғаттағы рөлі туралы әңгімелейді.

Сұрақтар: «Қандай құстарды көрдік?»

«Құстар қалай ән салады?»

Белсенділік:

Құстардың дауысын еліктеу, құстардың ұшуын бейнелеп ойнау (қолдарын жайып, құстар секілді жүгіру).

Құстарды немесе жануарларды күту

Мақсаты: Балаларға жануарларға қамқор болуды үйрету.

Іс-әрекет: Балалар балабақшаның ауласында құстарға жем шашады немесе аквариумдағы балықтарға жем береді.

Педагог құстардың немесе жануарлардың қалай тамақтанатынын және оларға қалай қамқор болу керектігін түсіндіреді.

Құралдар: құс жемі немесе балықтарға арналған жем.

(Еңбекке баулу, Эко мәдениетті дамыту)

Серуен картотекасы №30

Серуен картотекасы№8.

Бақылау: "Бұлттарды бақылау"

Мақсаты: Аспандағы бұлттардың қозғалысын байқау, олардың түрлері мен пішіндерін тану.

Іс-әрекет: Балалар аспанға қарап, бұлттардың пішінін және олардың қалай қозғалатынын бақылайды.

Педагог бұлттардың әртүрлі болатынын түсіндіреді: жұқа, қалың, ақ немесе қара бұлттар.

Сұрақтар: «Бұлттар қандай? Олар неге ұқсайды?»

«Бұлттар қайда қозғалып бара жатыр?»

Белсенділік:

Балалар бұлттардың пішінін елестетіп, «Олар неге ұқсайды?» деп айтады (мысалы, жануарларға, үйлерге ұқсайды деп елестету).

Ауладағы жапырақтарды немесе қоқысты жинау

Мақсаты: Балаларға қоршаған ортаны таза ұстауға үйрету.

Іс-әрекет: Балалар серуен барысында жерге түскен жапырақтарды немесе қоқыстарды жинайды.

Педагог балаларға табиғатты қорғау және қоқыстарды жинаудың маңызын түсіндіреді.

Құралдар: кішкентай қапшықтар, қолғаптар.

Серуен картотекасы№9.

Бақылау: "Құстарды бақылау"

Мақсаты: Құстардың қозғалысын, олардың дауысын тыңдау, құстардың түрлерін ажырату.

Іс-әрекет: Балалар серуен барысында құстардың даусын тыңдап, олардың қалай ұшып жүргенін бақылайды

Педагог құстардың атауларын атап, олардың табиғаттағы рөлі туралы әңгімелейді.

Сұрақтар: «Қандай құстарды көрдік?»

«Құстар қалай ән салады?»

Белсенділік:

Құстардың дауысын еліктеу, құстардың ұшуын бейнелеп ойнау (қолдарын жайып, құстар секілді жүгіру).

Құстарды немесе жануарларды күту

Мақсаты: Балаларға жануарларға қамқор болуды үйрету.

Іс-әрекет: Балалар балабақшаның ауласында құстарға жем шашады немесе аквариумдағы балықтарға жем береді.

Педагог құстардың немесе жануарлардың қалай тамақтанатынын және оларға қалай қамқор болу керектігін түсіндіреді.

Құралдар: құс жемі немесе балықтарға арналған жем.

Мақсаты: балаларды өз бетінше ойын таңдауға, топқа бірігуге үйрету.

№ 2 СЕРУЕН. КҮЗГІ АСПАНДЫ БАҚЫЛАУ

Мақсаты: балаларды күзгі аспанның ерекшеліктерімен таныстыру; күз мезгіліндегі табиғаттағы климаттық өзгерістер туралы түсініктерін кеңейту.

Бақылау барысы

Көркем сөз.

Қарашы күз келді, күз келді,
Жапырақ жауыпты іздерді.
Құс біткен керуен түзеді,
Қара бұлт қабағын түйеді
Келеді міне алтын күз,
Сары шашты жарқын күз.
Мол өнімді ісімен,
Тандандырып алтын күз!
Тәрбиеші балалармен әңгіме жүргізеді.

Қазір күздің екінші айы. Балалар, қазір аспан қандай күйде? Қыркүйектегі аспаннан айырмашылығы бар ма? Қыркүйек айында аспан әлі ашық және бозғылт көгілдір, тек анда-санда ақ және ұлпа бұлттар онда жүзеді. Жел әлі де жылы, жаздағыдай, күн ашық, күндіз шуақты күн жарқырайды, тек кешке қарай сәл салқындап, біз анамыздың иығына жылы шәлісін жабуға жүгіреміз.

Ал енді қазан айында аспан қандай болады? Аспан тұнжырап, қабырып бұлыңғырланып тұрады. Нәзік, шарбы бұлттар қорғасындай ауыр тартып, ісіп кеткендей болып тұр, олардың астынан шуақ шашқан күн енді көрінбейді немесе өте сирек көрінеді. Күн сайын дерлік жаңбыр жауады, жел соғады, бұл гулеу енді жазғы самалға ұқсамайды. Түнерген бұлттар жиналып, төбемізден төніп тұрғандай. Біз енді бізге жылу бермейтін, керісінше мұздататын ауамен дем аламыз.

Еңбек қызметі. Тәрбиеленушілер аумақтағы жолдарды сыпырады.

Мақсаты: ұжымдық еңбек дағдыларын қалыптастыру, ұжымдық еңбек әрекетінде ынтымақтасу қабілетін дамыту.

«Күн мен жаңбыр» қимылды ойыны.

Мақсаты: балаларды бір-біріне соқтығыспай, жан-жақты жүруге және жүгіруге үйрету, сигнал бойынша әрекет етуге үйрету.

Өрмекшілер жыртқыш па? (Иә, олар өрмекшітәрізділер класына жатады және жыртқыштық бейімделуі дамыған. Өрмекшілер ұстау үшін аяқтары мен алдыңғы жақтарын пайдаланады. Сондай-ақ олар жемді сал ететін у шығарады.)

Өрмекшілер қай кезеңде көбейеді? (Жаздың аяғында)

Жас өрмекшілердің кетуі қайда болады? (Өрмекші жасырын жерде торынан тығыз пілде жасайды және оған бірнеше ондаған жұмыртқа салады. Көп ұзамай бұл жұмыртқалардан кішкентай өрмекшілер шығады. Олардың барлығы өрмекші жасаған жылы және жайлы ұяда бірге тұрады. Ол балаларын тамақтандырады, жәндіктермен, ал кокон оларды суықтан, жаңбырдан және желден қорғайды.)

Суық ауа райы басталғанда өрмекшілер қайда барады? (Олар қабықтағы жарықтарға, ойықтарға, ескі діңгектерге тығылады. Зат алмасуы баяулап, қысқы ұйқыға кетеді. Бұл күйде өрмекшілер бірнеше ай өмір сүре алады, өте баяу қозғалады және қоректенеді. Көктем келіп, температура көтерілгенде, өрмекшілер оянып, белсенді түрде тамақ іздей бастайды.)

Зерттеу қызметі . Оқушылар лупа арқылы өрмекшінің құрылысын мұқият зерттейді.

Еңбек қызметі . Гүлді өсімдіктерді учаскеден топқа көшіру.

Мақсаты: Еңбекке, табиғатқа деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу.

Ашық ойын «Қарағай-қиыршықтас».

Мақсаты: бұрылыстарды тоқтаусыз анық және жылдам жасау.

Ашық ойын «Үнсіз жүр».

Мақсаты: балаларды қақпадан өтуге немесе үнсіз жорғалауға, қозғалыссыз тұрмауға үйрету.

Жеке жұмыс . Бақыланатын жылдамдықпен ұзақ жүгіруді орындау.

Мақсаты: ептілікке, төзімділікке, дұрыс тыныс алуды дамыту.

Серкен картотекасы №15.

Күзгі жапырақтардың түсуін көру

Мақсаты: Оқушылардың келе жатқан күздің белгілері туралы білімдерін бекіту, осы мезгілді « Жапырақ түсу » деп атаудың себептерін түсіндіру .

Бақылау барысы

Көркем сөз .

Жапырақ түседі, жапырақ түседі!

Сары құстар ұшып келеді. Мүмкін бұл ұзақ сапарға дайындалып жатқан құстар емес шығар ? Мүмкін бұл жай ғана жаз демалу үшін ұшып бара жатқан шығар? Ол

Педагог балалармен әңгіме жүргізеді.

Күннен жылу болмаса, Жердегі температура абсолютті нөлге дейін төмендеп, барлық тіршілік иелерін мұздатады. Күн сәулесі өсімдіктер үшін маңызды рөл атқарады: ол планетадағы оттегінің негізгі көзі болып табылады. Бұл процессіз барлық нәрсе, соның ішінде адамдар да өмір сүре алмайды. Күн Жердегі тіршілікті сақтау үшін маңызды.

Күн қызып тұрған пеш немесе темір сияқты қызып тұрған шар тәрізді дене. Ол жарық шығарады және осы жарықпен Жерді жарықтандырады, күндіз бізге жылу мен жарық береді. Күннің сәулесі бізге 8 минут 19 секундта жетеді. Күннің жарқыраған сәулесі соншалық, тіпті алыс қашықтықта болса да, көзді ауыртпай оған тура қарай алмаймыз. Күн жарықтан басқа жылуды да шығарады. Сондықтан ол басқа планеталарды, соның ішінде біздің Жерді де қыздырады және бізді жылумен қамтамасыз етеді.

Келесі кезекте мұғалім балаларды күнге қарауға шақырады. Егер ол жоқ болса, онда оның қайда екенін біліңіз (бұлттардың артына жасырылған).

Зерттеу қызметі. Мұғалім мен балалардың екі тастары бар, олардың біреуі күн сәулесі түсетін, екіншісі көлеңкеде. Біраз уақыттан кейін балалар малтатастардың қайсысында жылу көп екенін тексереді. Нәтижесінде мұғаліммен бірге балалар күн сәулесіндегі заттар көлеңкедегі заттарға қарағанда тез қызады деген қорытындыға келеді.

«Шуандағы қасқыр» ашық ойыны.

Мақсаты: ұзындыққа секіру дағдыларын дамыту; мұғалімнің сигналдарын тыңдауға үйрету.

«Менің бұлттым» дидактикалық ойыны.

+

Мақсаты: қиялды, эмоционалды сфераны, табиғатты елестету арқылы қабылдауды дамыту.

«Бірінші бол» ашық ойыны.

Мақсаты: жүгіру жылдамдығы мен тапқырлығын дамыту.

Еңбек қызметі . Балалар аумақты қоқыстан тазартады.

Мақсаты: оқушыларды өз жұмысын жоспарлауға, шешім қабылдауға қатысуға, пайдалы құралдарды таңдауға және өз жұмысының нәтижесін бағалауға үйрету.

«Күзгі бақтағы жасырынбақ»

Мақсаты: Байқағыштық қабілетін дамыту, зейінді шоғырландыру.

Ойын ережесі: Балалар бақтағы түрлі табиғи материалдардың артына жасырынып, бір-бірін іздейді.

(Экологиялық мәдениет дағдысы Қоршаған ортамен таныстыру)

Серуен картотекасы №5

Құмда немесе топырақта бақылау

Мақсаты: Құм немесе топырақтың құрылымын және оған әсер ететін факторларды түсіну.

Өткізу тәсілі: Балаларға құмды қолдарымен ұстап көріп, оның құрылымын зерттеу ұсынылады. Су қосқанда құмның қалай өзгеретініне назар аударылады.

«Күзгі қазына»

Мақсаты: Зейін мен ізденімпаздықты арттыру.

Ойын ережесі: Жапырақ, жаңғақ, бұтақтар сияқты заттарды алдын ала бақшада жасырып қойып, балалардың оларды іздеуіне мүмкіндік беру.

(Өңгіме ойын Экологиялық мәдениет дағдысы Қоршаған ортамен таныстыру)

Серуен картотекасы №6

"Табиғат Досы"

Мақсаты: Балалардың табиғатқа қамқорлық сезімін арттыру, өсімдіктер мен жануарларға құрмет көрсету.

Ойын барысы:

Балаларға орман немесе бақша туралы қысқаша түсіндіру беріледі, содан кейін әрқайсысына кішкентай рөлдер беріледі (мысалы, ағаш қорғаушысы, құс досы, гүл сақтаушысы).

Тәрбиеші балаларға табиғатқа қамқорлық жасаудың маңызды екенін түсіндіреді.

Әр бала өзінің рөлін орындай отырып, табиғатқа қамқорлық жасайды. Мысалы, ағаш қорғаушысы жапырақтарды жинаса, құс досы жемді себеді.

(Еңбекке баулу, Эко мәдениетті дамыту)

Серуен картотекасы №7

"Таза және Лас Орман"

Мақсаты: Балаларға қоршаған ортаның тазалығын сақтауды үйрету.

Ойын барысы:

Ойын алаңына жасанды қоқыстар (қағаз кесектері, пластик бөтелкелер) қойылады.

Балаларға орманды тазарту миссиясы беріледі. Олар қоқысты дұрыс орынға (қоқыс жәшігіне) жинайды.

Серуен картотекасы №10

Бакылау: "Ағаштардың биіктігі"

Мақсаты: Ағаштардың биіктігін, олардың жапырақтары мен діңін зерттеу.

Іс-әрекет: Балалар ағаштардың діңіне қарап, олардың биіктігін бағалайды. Педагог ағаштардың қалай өсетінін түсіндіреді.

Балаларға ағаштың жасыл жапырақтары мен олардың пішіндерін көрсету.

Сұрақтар: «Ағаш биік пе, әлде аласа ма?»

«Жапырақтар

қандай пішінде?»

Белсенділік:

Ағаштардың айналасында жүру, олардың жапырақтарын жинау және жапырақтардың пішіндерін талдау.

Құммен және сумен ойнау

Мақсаты: Балалардың ұсақ моторикасын дамыту және еңбекке қызығушылықты арттыру.

Іс-әрекет: Балалар құмда немесе суда арнайы ойыншықтармен ойнап, құмнан әртүрлі пішіндер жасайды.

Ойнап болғаннан кейін, балалар жұмыс орнын жинайды, құралдарды жуып, сөреге қояды.

Құралдар: құм және суға арналған ойыншықтар.

Серуен картотекасы №11

Табиғатқа қамқорлық

- Қоқыс жинау: Серуен барысында балаларға табиғаттағы қоқыстарды жинау тапсырмасын беріңіз. Бұл оларға қоршаған ортаға жауапкершілікпен қарауға және табиғатты қорғауға үйретеді.

- **Өсімдіктерге күтім:** Балаларға ағаштардың жапырақтарын, гүлдерін қарау, оларды суару немесе егу бойынша тапсырмалар беру. Бұл өсімдіктердің өмір сүруіне ықпал етеді.

2. Еңбек дағдыларын дамыту

- Жемістер мен көкөністерді жинау: Егер серуен ауыл немесе бақшада өтсе, балаларды жемістер мен көкөністерді жинауға үйрету. Бұл оларға еңбек арқылы өнім алудың маңыздылығын көрсетеді.

- **Құстарға жем беру:** Балаларға құстарға арналған жем шашу немесе арнайы орындар дайындау. Бұл табиғатқа қамқорлық сезімін дамытуға көмектеседі.

3. Табиғатпен танысу

- Табиғатқа қатысты тапсырмалар: Балаларға табиғаттағы өзгерістерді бақылау, мысалы, жапырақтардың түсі, ағаштардың формасы туралы жазу немесе сурет салу.

- **Экологиялық білім беру:** Табиғаттың экосистемасы, өсімдіктер мен жануарлардың өзара байланысы туралы мәліметтер беру.

Серуен картотекасы №12

Табиғатпен танысу

Тақырып: Ағаштар мен өсімдіктерді зерттеу

«Шеңберге түс» жеке жұмыс

Мақсаты: допты көлденең нысанаға лақтыру дағдысын қалыптастыру.

Өзіндік іс-әрекет. Балалар құрал-жабдықтарды өз қалаулары бойынша шығарады.

Мақсаты: балаларды өз бетінше ойын таңдауға, топқа бірігуге үйрету.

№ 3 СЕРУЕН. АУЛАУ СЫПЫРУШЫНЫҢ ЖҰМЫСЫН БАҚЫЛАУ

Мақсаты: ересектердің күз мезгіліндегі еңбек әрекеті туралы балалардың хабардарлығын арттыру.

Бақылау барысы

Көркем сөз.

Балабақша аумағы
Тазалықтан жарқырайды,
Қоршаулар да боялған,
Сүйкімді әсер беріп.

Мұндай әдемілік үшін
Тазалаушыға мың алғыс:
Сәттілік тілейміз сізге,
Еңбегіңіз арта берсін!

Тәрбиеші балаларға сұрақтар қояды: «Аула сыпырушы күнделікті жұмысына нені пайдаланады?

Аула сыпырушының қазан айындағы жұмысы жазғы кезеңнен несімен ерекшеленеді? Аула

сыпырушы не үшін керек? Қане, ойланайық, оған қалай көмектесе аламыз және жеңілдету үшін не істей аламыз?

Еңбек қызметі. Тәрбиеленушілер ауладағы гүлзардың орнын ауыстырады.

Мақсаты: балаларға гүл тамырын мұқият қазып, оны топырақпен бірге ыдысқа абайлап көшіруге үйрету; өсімдіктерге деген сүйіспеншіліктерін қалыптастыру, еңбексүйгіштік дағдыларын дамыту.

«Мысық пен тышқан» қимылды ойыны.

Мақсаты: қозғалыс қабілетін дамыту; балаларды жүгіруге жаттықтыру, жеңіл жүгіру, бір-біріне соқтығыспау. Мәтін бойынша қимылдарды орындау, белгі бойынша әрекет ету.

«Бұрыштар» қимылды ойыны.

Мақсаты: дене қасиеттерін дамытуға қажетті жағдай жасау; балаларды жетекшіге байқатпай бір жерден екінші жерге жылдам жүгіруге үйрету.

Жеке жұмыс. Секіргіштер.

Мақсаты: балаларды бір аяқпен секіруге, тепе-теңдікті сақтауға үйрету.

№ 4 СЕРУЕН. ЖАПЫРАҚТЫҢ ТҮСУІН БАҚЫЛАУ

демалып, күш жинап , бізге оралады.

Педагог балаларға сұрақтар қояды.

Ағаш жапырақтарының түсі өзгерді ме? (Күзде күн сәулесі аз түседі, сондықтан жапырақтардың түсі өзгереді. Сол себепті ағаш жапырақтары сарғайып кетеді).

Жаздың биігінде ағаштардың жапырақтары қандай болды? (Люси жасыл)

Қайың ағашының жапырақтары қандай түсті? (Алтын сары)

Шеңбер ағашында? (Қызылдар)

Жапырақ түсу кезінде қандай ағаштар жапырақтарын ұзақ сақтайды? (қайыңда)

Педагог балаларды құлаған жапырақтарды бақылауға шақырады, жұмбақтар сұрайды.

Жел жапырақтармен ойнайды, ағаштардан жұлып алады. Жапырақтар әр жерде айналады - Бұл дегеніміз... (жапырақ түсуі).	Аулада алтын тиындар шашылып жатыр (Жапырақтары күзде)
Қызыл Егорка көлге құлады, бірақ батып кетпеді және суды араластырмады. (Сарғыш жапырақ)	Ол көктемде пайда болады, бүршіктерден гүлдейді, ал жаздың ыстық күнінде ол салқындық пен көлеңке береді. Күз келе салысымен, Ол жерге тасталады. (Жапырақ)

Зерттеу қызметі . Желде баяу тербеліп, құлап жатқан жапырақтарды тауып, солардың көмегімен құлаған жапырақтардан асфальтқа өрнек салу.

Еңбек қызметі . Балабақша алаңындағы сарғайған және құлаған жапырақтарды тазалау.

Максаты: Тапсырма максатына жету үшін топтық жұмыс пен бірлескен күш-жігерді жаттықтыру.

«Түлкі мен қоян» ашық ойыны.

Максаты: есту арқылы қабылдауды дамыту; балалардың эмоционалдық фонын көтеру.

«Жыртқыш – олжа» ашық ойыны.

Максаты: жылдамдық пен ептілік, сигнал бойынша әрекет ету қабілетін дамыту.

Жеке жұмыс . Қозғалыстардың дамуы.

Максаты: дене салмағын жоғары көтермей бір аяқтан екінші аяққа ауыстыра отырып, аяқты алшақ жайған күйде еңкейтуді жаттықтыру.

Барлық балалар қоқысты жинап болған соң, олар таза орманды бірге тамашалайды.

(Еңбекке баулу , Эко мәдениетті дамыту)

Серуен картотекасы№8.

"Жануарлар Досын Тап"

Мақсаты: Балаларды жануарлардың әртүрлілігімен таныстыру және әр жануардың табиғаттағы рөлін түсіндіру.

Ойын барысы:

Балалар дөңгеленіп отырады, ал тәрбиеші әртүрлі жануарлардың суреттерін көрсетіп, олардың дыбыстарын салады.

Әр бала кезек-кезек жануардың дыбысын танып, сол жануарға қатысты бір қамқорлық әрекетін айтады (мысалы, "Құстарға жем береміз", "Аюларды мазаламау керек").

Әр жауаптан кейін балалар бірге жануарларға қамқорлық туралы қысқаша тақпақ немесе ән айтады.

(Еңбекке баулу , Эко мәдениетті дамыту)

Серуен картотекасы№9.

"Гүл Отырғызу"

Мақсаты: Балаларға өсімдіктерді күту және табиғаттың маңыздылығын үйрету.

Ойын барысы:

Тәрбиеші балаларға түрлі-түсті қағаздан жасалған "гүлдерді" береді немесе алдын ала дайындалған құмыраға шынайы гүлдерді отырғызуға рұқсат береді.

Балалар гүлдерді отырғызып болған соң, оларды суару және баптау тәсілдерін үйренеді.

Әр бала өз гүлін күтуші болып, оның күнделікті жағдайына жауап береді (мысалы, су құю, жарыққа қою).

(Еңбекке баулу , Экомәдениетті дамыту)

Серуен картотекасы№10

"Жарық пен Су"

Мақсаты: Балаларға энергия мен суды үнемдеудің маңыздылығын түсіндіру.

Ойын барысы:

Ойынға дайындалу үшін бөлмеде бірнеше "лампа" мен "су кранын" көрсету үшін суреттер ілінеді.

Балаларға ойын барысында бөлмеде жанған шамдарды және су ағатын крандарды "өшіру" (жапсыру) тапсырмасы беріледі.

Тәрбиеші балаларға жарықты немесе суды босқа пайдаланбаудың қажеттілігін түсіндіреді.

(Еңбекке баулу , Эко мәдениетті дамыту) Суды үнемдеу

Мақсат: Балаларды ағаштар мен өсімдіктердің түрлерімен таныстыру, оларды күтуге үйрету.

Серуен: Балалармен жақын маңдағы саябаққа барып, ағаштар мен гүлдерді тамашалау.
Іс-шара: Балаларға әртүрлі өсімдіктерді көрсетіп, олардың жапырақтары мен сабақтарын зерттеу. Әр ағаштың атауын айтып, ағаштарды күту туралы түсіндіру.

Еңбекке баулу: Балаларға бақшаға қалай камқор болу керектігін көрсетіп, кішкене күрекпен топырақты қопсыту

Серуен картотекасы №13

Судың маңызы

Тақырып: Судың табиғаттағы рөлі

Мақсат: Судың маңызын түсіндіру, суды үнемді пайдалану жолдарын үйрету.

Серуен: Су қоймасы немесе бұлақ жанында серуен.

Іс-шара: Балаларға судың табиғаттағы рөлі мен оның маңызын түсіндіру, суды қалай үнемдеу керек екенін үйрету.

Еңбекке баулу: Су қоймасына немесе бақшадағы өсімдіктерге су тасып, оларды суару.

Серуен картотекасы №14

Тазалық күні

Тақырып: Табиғатты таза ұстау

Мақсат: Балаларды қоршаған ортаны таза ұстауға баулу, тазалыққа үйрету.

Серуен: Жақын маңдағы табиғи аймаққа серуен.

Іс-шара: Балалармен бірге серуендеп жүріп, жердегі қоқыстарды жинау. Табиғатты қоқыстан қалай қорғауға болатыны туралы әңгімелесу.

Еңбекке баулу: Қоқыс жинау мен сұрыптау жұмыстарын көрсету. Балаларға қоқысты қайда және қалай тастау керектігін үйрету.

Серуен картотекасы №15

Гүлдер күні

Тақырып: Гүлдердің түрлері және оларды күту

Мақсат: Гүлдер туралы білімін кеңейту және оларды күтуге баулу.

Серуен: Гүлдер өсетін аймаққа серуен жасау.

Іс-шара: Әр гүлдің түрлерін талқылау, олардың хош иістерін сезіну. Гүлдер мен өсімдіктерді өз қолдарымен егіп үйрену.

Еңбекке баулу: Гүлдерді суару және оларға топырақ қопсыту жұмыстарын жасау.

Серуен №15

Жыл мезгілдерінің өзгеруін бақылау

Мақсаты:

- Жыл мезгілдерінің өзгеруі туралы түсініктерін қалыптастыру ;
- әр мезгілдің өз ерекшеліктері туралы түсініктерін тиянақтау.
-

Бақылау барысы

Жұмбақ жасыру

Ақ киімді біреуі,

Сары киімді біреуі,

Көк киімді біреуі,

Мақсаты:

Мақсаты: тәрбиеленушілердің кеш күздің ерекшеліктері туралы түсініктерін нығайту;
жапырақтың түсу процесінің неліктен «жапырақ түсуі» деп аталатынын түсінуді тереңдету.

Бақылау барысы

Көркем сөз.

Алтын сары, қызыл көк
Алуан-алуан жапырақ.
Күзгі бақта күлімдеп,
Көз тартады жалтырап
Күз, күз, күз келді,
Жаңбыр мен жел әкелді.
Қап-қап-қап,
Жаңбыр мен жел әкелді...
Тәрбиеші балалармен әңгіме жүргізеді.

– Балалар, алтын күздің екінші айы да келіп қалды. Бүкіл жер жапырақтармен жабылған, ал гүлзарларда әдемі гүлдер одан да әдемі түстермен көмкерілген. Айналаға қараңдар: біздің аумақтың бүкіл периметрі бойынша көп сары жапырақтар көрінеді, жалпы сары реңктің жарқын көрінісі көзге түседі. Міне, сондықтан да күзді кейде алтын деп те атайды, өйткені күздің түсі алтынға ұқсайды. Аумағымызды аралап көрейік. Олардың аяғымыздың астында ақырын және жұмбақ сыбдырлағанын естіп тұрсыңдар ма? Қараңдаршы: біресе бір жапырақ жерге түседі, содан кейін екіншісі айналады, ең соңында баяу калқып, жерге түседі. Жел соққанда, көптеген ұсақ жапырақтар жерге сыбдырлап түседі, түсіп жатқан жапырақтардың алтын жапырақтары түсіп жатқандай.

– Балалар, мұқият қараңдаршы, барлық ағаштардың жапырақтары сарғайған ба? Жақында, жазда бұл ағаштар қандай болғанын еске түсірейікші? Күздің келуімен олардың сыртқы түрі қаншалықты өзгерді? Жапырақтың түсуін бақылайық, барлық жапырақтар бірдей түседі ме? Ағаштың барлық жапырақтары түскенде, ағашқа не болады деп ойлайсыңдар?

Еңбек қызметі. Ашық сары түсті жапырақтардан тәрбиеленушілер аналарына гүл шоғын жинайды.

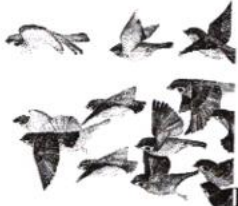
Мақсаты: ұжымдық еңбек дағдыларын қалыптастыру, ұжымдық еңбек әрекетінде ынтымақтасу қабілетін дамыту.

«Жапырақтардың түсуі» кимылды ойыны.

Көші-қондағы құстарды бақылау

Мақсаты – қоныс аударатын құстар туралы білімдерін кеңейту, балалардың құстар туралы білімге деген қызығушылығын арттыру.

Бақылау барысы

Көркем сөз .

Күздің күні далаға шығамын,
Табиғатпен қайта оңаша қалғым келеді.
Құстардың үйірлері ұшып кетеді,
Достар, мені еске алмайды.

Олар ыстық жаққа ұшады,
Гүлдері хош иісті, түрлі-түсті,
Табиғат ана жасырмай,
жасыл кілемдерді жайып тастайды.

Мұғалім балалармен әңгімелесіп, сұрақтар қояды.

Күздің келуімен құстардың тіршілігі қандай өзгерістерге ұшырады? (Күз жақындаған сайын құстарға қорек табу қиынға соғады. Температура төмендей бастайды, бұл олардың суық жағдайға бейімделуін талап етеді. Осы өзгерістерге жауап ретінде құстар үйір құра бастайды, басқа құстармен қосылып, тіршілік ету мүмкіндігін арттырады. Үйірлерде құстар балапандарын жаттықтырады, оларды кетуге және тәуелсіз өмірге дайындайды.)

Жаз бен күзде құстардың мінез-құлқын байқағандарыңызды айтыңыз. (Жазда құстарға жеткілікті азық табу оңай, сондықтан олар балапандарын сәтті шығарып, тамақтандырады. Дегенмен, күздің келуімен, тұтынылатын азық мөлшері азая бастағанда, олар топтасып, топтана бастайды. басқа құстармен бірге тіршілік ету мүмкіндігін іздейді, содан кейін олар үшін қолайлы жағдайлар бар жылы аймақтарға қоныс аударады және қоныс аудару оларға қолайсыз қыстау жағдайларын болдырмауға мүмкіндік береді және жеткілікті мөлшерде су мен жылыуды қамтамасыз етеді.)

Күзде құстардың жеміне не болады? (Күз келуімен құстардың қорек қоры азая бастайды. Құстар мекендейтін өсімдіктер құрап, пайдалы жемістер мен тұқымдар азая бастайды. Бұл құстардың жеткілікті қорек табуы қиындай түседі және олар жақсы тамақ көздерін іздеу үшін қоныс аударады.)

Серуен картотекасы №11

Желдің бағытын бақылау

Мақсаты: Желдің бағытын, күші мен оның табиғатқа әсерін түсіну.

Өткізу тәсілі: Балаларға жапырақтардың немесе шөптің жел әсерінен қалай қозғалып жатқанын көрсету арқылы бақылау.

«Күзгі бояулар»

Мақсаты: Балалардың күзгі түстерді тануына және көркемдік қабілеттерін дамыту.

Ойын ережесі: Балалар түрлі түсті жапырақтарды жинап, оларды қағаз бетіне қойып, жапырақтардың көшірмесін бояу арқылы шығарады.

Адамгершілік, экологиялық білім, еңбекке баулу, камқорлық дағдыларын қалыптастыру

Серуен картотекасы №12

. Ағаштарды бақылау

Мақсаты: Ағаштардың пішінін, түсін және ерекшеліктерін ажыратуға үйрету.

Өткізу тәсілі: Ағаштың діңгегін, бұтақтарын және жапырақтарын зерттеу. Ағаштың қандай екенін, оның ерекшеліктерін анықтау.

«Күзгі жапырақтардан моншақ»

Мақсаты: Ұсақ моториканы дамыту және қолөнерге баулу.

Ойын ережесі: Жұмсақ жапырақтарды жіпке тізіп, кішкене моншақтар жасайды немесе білезік құрайды.

Адамгершілік, экологиялық білім, еңбекке баулу, камқорлық дағдыларын қалыптастыру

Ұсақ моториканы дамыту

Серуен картотекасы №13

Жаңбырдан кейінгі шалшықтарды бақылау

Мақсаты: Судың әртүрлі күйде болуы мен жердің сулануы туралы түсінік беру.

Өткізу тәсілі: Жаңбырдан кейінгі шалшық суының қалай өзгеретінін, бетіне түсетін жарықтың шағылуын бақылау.

«Желкенді қайық»

Мақсаты: Желдің күшін және бағытын бақылауға үйрету.

Ойын ережесі: Қағаздан кішкентай қайықтар жасап, оларды судың бетіне немесе жерге қойып, желмен қалай қозғалатынын бақылайды.

Адамгершілік, экологиялық білім, еңбекке баулу, камқорлық дағдыларын қалыптастыру

Серуен картотекасы №14

Тазалық күні

Әлем, жәлем киімі,

Тағы бірі жүреді. (жылдың төрт мезгілі)

- Өлеңде не жайлы айтылған? (жыл мезгілдері туралы әңгімелеу)
- Қазір жылдың қай мезгілі (күз жпйлы әңгімелеу)

Қыркүйек айының алғашқы күндері жылы болады. Ағаштарда ең алғашқы сары жапырақтар пайда болады. Жердегі шөптер сарғайып, гүлдер сола бастайды Үлкендер егіс даласындағы жиын-терін жұмыстарын аяқтауға, мал азығын мол етіп жинап алуға асығады.

Зерттеу жұмысы: Д/О: «Күзге ең алғашқы дайындалған ағашты тап» (қайың, көк терек)

Д/О: «Қайың мен теректің ең әдемі күзгі жапырағын тап»

Еңбек

Ойын алаңындағы жапырақтарды жинау.

Мақсаты:

- орындалған жұмыс нәтижесін көріп қуануға үйрету;
- экологиялық мәдениеттерін тәрбиелеу.

Қимылды ойын «Бәйге».

Мақсаты:

Тез жүкіруге, ептілікке жаттықтыру.

Жаттығу ойындары Қозғалыстарын қалыптастыру

Мақсаты: сапта жеңіл, бірқалыпты жүруге жаттықтыру.

Халық болжамы:

Жаз жауынды, күз жылы болса, қыс ұзақ болады.

Серуен №16

Күздің алғашқы белгілерін бақылау

Мақсаты:

- Жыл мезгілдерінің өзгеруі туралы түсініктерін молайту;
- Күздің алғашқы белгілері туралы түсініктерін қалыптастыру.

Бақылау барысы

Көркем сөз «Қыркүйек» Ғ. Өкеев

Бір-біріне жер, аспан,

Мейірлене қарасқан.

Төкпей-шашпай тасып дән

Машиналар асыққан.

Ұстаз, шәкірт жүздескен,

«Қош келіпсіз күз» дескен.

Берекелі алтын күз,

Ұмытпаймыз салтын біз

Қыркүйек айының алғашқы күндері жылы болады. Ағаштарда ең алғашқы сары жапырақтар пайда болады. Жердегі шөптер сарғайып, гүлдер сола бастайды Үлкендер егіс даласындағы жиын-терін жұмыстарын аяқтауға, мал азығын мол етіп жинап алуға асығады.

Зерттеу жұмысы: Д/О: «Күзге ең алғашқы дайындалған ағашты тап» (қайың, көк терек)

Д/О: «Қайың мен теректің ең әдемі күзгі жапырағын тап»

Еңбек

Ойын алаңындағы жапырақтарды жинау.

Мақсаты:

- орындалған жұмыс нәтижесін көріп қуануға үйрету;
- экологиялық мәдениеттерін тәрбиелеу.

Мақсаты: балалардың күзгі жапырақтардың түсі мен өлшемдерінің алуандығы туралы бұрыннан бар білімдерін бекіту; тәрбиеленушілерді ойын алаңдарын басқара отырып, аумақта қозғалуға үйрету; «жапырақ түсу» деген не екенін толығырақ түсіндіру.

«Мені қуып жет» қимылды ойыны.

Мақсаты: балаларда жүргізушінің сигналдары бойынша әрекет ету қабілетін қалыптастыру, итеру мен соқтығысудан аулақ болуға үйрету.

«Торғайлар» қимылды ойыны.

Мақсаты: балаларды орнында, екі аяқпен секіруге үйрету.

«Сөз тіркесін аяқта» дидактикалық ойыны.

Мақсаты: зат есімдер мен сын есімдерді тек, сан және септік бойынша қабыстыра білуге үйрету.

Еңбек қызметі. Тәрбиеленушілер түскен жапырақтардан асфальтқа өрнек салады.

№ 5 СЕРУЕН. АУА РАЙЫН БАҚЫЛАУ

Мақсаты: Балалардың күз мезгілінде өсімдіктер тіршілігінің қалай өзгеретіні туралы түсініктерін бекіту.

Бақылау барысы

Көркем сөз.

Күзім-ау, күзім-ау,
Мінезің бұзық – ау
Жаңбырың сіркіреп,
Келгенің қызық – ау.
Құстар қайтты ән салып,
Бұлт шарлады аспанды,
Қыс келеді жар салып
Күзгі суық басталды!

Тәрбиеші балаларға сұрақтар қояды: «Балалар, жаздан кейін келетін жыл мезгілі қалай аталады?

Дұрыс, күз! Ал сендер қалай білдіңдер? Ал енді бақшамызда серуендеп көрейік, мұнда не өседі?

Иә, бұрыш, пияз, баклажан. Және бұл барлық азықтарды бір сөзбен қалай атауға болады?

Көкөністер қайда өседі?

Күзгі жеміс-жидек пен көкөністер туралы жұмбақтар

Әрі қызыл, әрі тәтті. Көтере алмай сілем қатты. Татқан жанды таңырқатты. Қарбыз	Асханадан шықпаймын, Атым – пияз бұқпаймын. Көзден жасты шығарып, Тұмаудан бірақ сақтаймын. Пияз	Көрсен өскен желісін, жапырағы қазтабан. Мөлдір қара жемісін, қыста емес, жаз табам. Жүзім

Күзде жәндіктер мен түйіршіктер құстардың кету мерзімін не анықтайды, ойланыңыз? (Күз келген кезде жәндікпен қоректенетін құстар дәнді құстарға қарағанда ертерек қоныс аударады. Бұл жәндіктер санының азаюына байланысты).

Неліктен күзде құстар аз болады? (Күздің басталуымен құстар ауа райының салқындығына және жәндіктердің жойылуына байланысты оңтүстікке қоныс аудара бастайды.)

Құстар ұшып кетуге қалай дайындалады? (Отар болып жиналған құстар тез және маневрлі ұшады, осылайша жылы климатқа алдағы ұзақ ұшуға жаттығады.)

Қай құстар оңтүстікке ең соңғы ұшады? (Үйректер мен қаздар ең соңғы болып ұшып кетеді. Олар су қоймаларында бірінші суық ауа-райына дейін қатып қалғанша тұра алады, өйткені олар үшін су өсімдіктері мен суда тіршілік ететін жәндіктер түріндегі азық әлі де бар).

Құстар оңтүстікке қоныс аударғанда қалай сап түзейтінін білесіз бе? (Көші-қон кезінде олар белгілі бір тәртіпті ұстанады. Тырналар сына тәрізді түзіліспен ұшады, бұрыштық құрылым түзеді.

Құтандар мен қаздар бірінен соң бірі тізіліп, сап түзеп ұшады. Үйректер бірінің артынан бірі ілесіп, сапта ұшқанды жөн көреді. басқа, бірақ кейбір үйректер жұмсақ доға түрінде ұша алады.

Педагог балаларды «ұшу» ойынын ойнауға шақырады: сына немесе түзу сызық түрінде сапқа тұрыңыз.

Зерттеу қызметі . Педагог балаларды әртүрлі формацияларды бейнелейтін карталарды карауға шақырады: бұрыш, түзу сызық, жалпак доға, ретсіз орналасқан нүктелер және нүктелердің қызықсыз орналасуы. Балалар әр түрлі құстардың ұшатын құрылымдары туралы білімдерін пайдалана отырып, әр сурет картасы қандай құс екенін анықтауы керек. Мысалы, бұрыш тырналармен, үйректермен түзу сызықпен, үйректердің кейбір үйірлері бар таяз доғамен, ұсак жәндіктермен қоректенетін құстармен кездейсоқ орналасқан нүктелермен және қаздар немесе құтандар бар нүктелердің тығыз орналасуымен байланысты болуы мүмкін.

Еңбек қызметі. Қыста құстарды азықтандыру үшін әртүрлі өсімдіктердің тұқымын жинау. Суық мезгілде, судың қолжетімділігі шектелген кезде, олар құстар үшін құнды азық болады.

Тұқымдарды жинау үшін күнбағыс, асқабақ, көкнәр және басқа да қоректік тұқымдар беретін өсімдіктерді таңдауға болады.

«Қаздар-аққулар» ашық ойыны.

Мақсаты: зейінді, қозғалыстарды үйлестіруді, кеңістікте бағдарлауды дамыту.

«Өз үйінді тап» ашық ойыны.

Мақсаты: үйінді тап, бір-біріне тимей жүгір. Мұғалімнің белгісі бойынша әрекеттерді орындау.

Жеке жұмыс . Әртүрлі мінез-құлықтарды, соның ішінде қолдың әртүрлі позицияларын және жоғары тізелерді, мысалы, ләйлек, тырна немесе құтан позициясын пайдалану балалар үшін

Тақырып: Табиғатты таза ұстау

Максат: Балаларды қоршаған ортаны таза ұстауға баулу, тазалыққа үйрету.

Серуен: Жақын маңдағы табиғи аймаққа серуен.

Іс-шара: Балалармен бірге серуендеп жүріп, жердегі қоқыстарды жинау. Табиғатты қоқыстан қалай қорғауға болатыны туралы әңгімелесу.

Еңбекке баулу: Қоқыс жинау мен сұрыптау жұмыстарын көрсету. Балаларға қоқысты қайда және қалай тастау керектігін үйрету.

Адамгершілік, экологиялық білім, еңбекке баулу, қамқорлық дағдыларын қалыптастыру

Серуен картотекасы №15

Құстарға жем беру

Максаты: Құстарға күтім жасау мен табиғатты қорғауға тәрбиелеу.

Өткізу тәсілі: Құстарға арнап жем салғыш дайындап, олардың жемді қалай жейтінін бақылау.

Күзгі табылған заттар»

Максаты: Зейін және есте сақтау қабілетін дамыту.

Ойын ережесі: Балалар өздері тапқан заттарды (жапырақ, жаңғақ, қабықша) көрсетіп, олардың не екенін айтып, қысқаша сипаттайды.

Адамгершілік, экологиялық білім, еңбекке баулу, қамқорлық дағдыларын қалыптастыру

Серуен картотекасы №16

Табиғатқа қамқорлық

- **Қоқыс жинау:** Серуен барысында балаларға табиғаттағы қоқыстарды жинау тапсырмасын беріңіз. Бұл оларға қоршаған ортаға жауапкершілікпен қарауға және табиғатты қорғауға үйретеді.

- **Өсімдіктерге күтім:** Балаларға ағаштардың жапырақтарын, гүлдерін қарау, оларды суару немесе егу бойынша тапсырмалар беру. Бұл өсімдіктердің өмір сүруіне ықпал етеді.

2. Еңбек дағдыларын дамыту

- Жемістер мен көкөністерді жинау: Егер серуен ауыл немесе бақшада өтсе, балаларды жемістер мен көкөністерді жинауға үйрету. Бұл оларға еңбек арқылы өнім алудың маңыздылығын көрсетеді.

- Құстарға жем беру: Балаларға құстарға арналған жем шашу немесе арнайы орындар дайындау. Бұл табиғатқа қамқорлық сезімін дамытуға көмектеседі.

3. Табиғатпен танысу

- Табиғатқа қатысты тапсырмалар: Балаларға табиғаттағы өзгерістерді бақылау, мысалы, жапырақтардың түсі, ағаштардың формасы туралы жазу немесе сурет салу.

- Экологиялық білім беру: Табиғаттың экосистемасы, өсімдіктер мен жануарлардың өзара байланысы туралы мәліметтер беру.

Адамгершілік, экологиялық білім, еңбекке баулу, қамқорлық дағдыларын қалыптастыру

Қимылды ойын «Қуып жет».

Мақсаты: Тез жүкіруге, ептілікке жаттықтыру.

Жаттығу ойындары Бөрене үстімен жүру

Мақсаты: Тепе-теңдікті сақтауға жаттықтыру

Мақал: Күз байлығы-ел ырысы.

Серуен картотекасы№17

Гүл егілген клумбаны бақылау

Мақсаты:

- өсімдіктердің күзгі тіршілігі туралы білімдерін тиянақтау;
- кейбір өсімдіктердің дәндерін шашып, қурап үлгергеніне көңіл бөлу;
- Күзде гүл ашатын гүлдермен (астра, настурция) таныстыру

Бақылау барысы:

Көркем сөз:

Кешкілік пе, күндіз бе,

Өсіп тұрған гүлді үзбе.

Туған жерді далаға,

Тастай алмай жүрміз бе?

Жайнап өсіп далада,

Көздің жауын ала ма?

Бірде бірін жұлғызба,

Қасыңдағы балаға.

Балаларға сұрақтар:

- Гүлдерде күзде қандай өзгерістер болады?
- Келесі жылы гүлдер өсіру үшін қазір не істеу керек?
- Қандай гүлдер күзде гүлдейді?

Зерттеу қызметі:

Қураған гүлдерді алып, оның сабақтары мен дәндерін қарау.

Д/О: «Суреттеу бойынша тауып ал»

Еңбек. Гүлдер дәнін жинап алу.

Мақсаты: Балаларға келесі көктемнің қамын қазір ойлау керек екенін түсіндіру.

Қ/О: «Мені ата».

Мақсаты: ымдау және қимыл арқылы жанурлар бейнесін жасау қабілеттерін дамыту.
«Қояндар мен түлкі».

Мақсаты: тез жүкіру дағдыларын дамыту

Жаттығу ойындары: Бір-біріне доп лақтыру

Мақсаты: жылдамдықтары мен ептіліктерін дамыту

Серуен картотекасы№18

Тастарды бақылау

Мақсаты: Тастардың өлі табиғат мүшесі екендігі жайлы түсініктерін молайту, олардың әртүрлілігі мен пайдасы туралы білім беру.

Бақылау барысы

Зерттеу жұмысы

Бор таспен қатты тасты салыстырып көру, ұру, сындыру (бор үгітіледі, тас сынбайды)

Еңбек

Еңбек қызметі. Аумақтағы жолдарды сыпыру.

Мақсаты: ұжымдық жұмыс дағдыларын қалыптастыру; топтық жұмыста ынтымақтастық қабілеттерін дамыту.

«Жұбынды қуып жет» қимылды ойыны.

Мақсаты: тәрбиешінің сигналдарына сәйкес қозғалыс- тар жасау; жұптық ойындардағы серіктесіңізді дәл анықтаңыз.

«Қайсымыз артықпыз?» қимылды ойыны.

Мақсаты: балаларды берілген ережелерді сақтауға үйрету; ептілік пен жылдамдықты дамыту.

Жеке жұмыс. Қимыл-қозғалысты жақсарту.

Мақсаты: жылдамдықпен жүгіруде ептілікті дамыту; бір жерден ұзындыққа секіру техникасын жетілдіру.

Өзіндік іс-әрекет. Балалар құрал-жабдықтарды өз қалаулары бойынша шығарады.

Мақсаты: балаларды өз бетінше ойын таңдауға, топқа бірігуге үйрету.

№ 6 СЕРУЕН. ҮЙ ЖАНУАРЛАРЫН БАҚЫЛАУ

Мақсаты: тәрбиеленушілерде жануарлардың сыртқы түрі туралы түсінік қалыптастыру; үй жануарларына қамқорлық жасауға деген ұмтылысты дамыту.

Бақылау барысы

Көркем сөз.

Өзі адамға үйірсек,
Қикуласып жүгірсек,
Қашып жүр деп ойлайды.
Қуып жетіп қалғанда,
Білмейді не істерін.
Балтырыңнан алғанда,
Батырмайды тістерін!

Тәрбиеші балаларға сұрақтар қояды: «Балалар, ит пен мысықтың сыртқы түрін егжей-тегжейлі сипаттап беріндерші? Олар әдетте, қайда тұрады? Олар немен коректенеді? Ит пен мысыққа кім қамқорлық жасайды?»

Ит – адамның адал серігі. Шарик атты кішкентай төбетті көз алдарыңа келтіріңдерші. Бұл қалың, жылы, қоңыр жүнді үлкен ит. Оның үлкен басы және ұзын тұмсығы бар, басында салбыраған ақ құлақтары бар. Оның құйрығы әдемі дөңгеленіп тұрады, ол қуанғанда оны қуана бұлғайды. Шариктің төрт табаны бар, оның үстінде қыста итті тоңдырмайтын қалың жүні бар.

Серуен картотекасы №17

Табиғатпен танысу

Тақырып: Ағаштар мен өсімдіктерді зерттеу

Мақсат: Балаларды ағаштар мен өсімдіктердің түрлерімен таныстыру, оларды күтуге үйрету.

Серуен: Балалармен жақын маңдағы саябаққа барып, ағаштар мен гүлдерді тамашалау.

Іс-шара: Балаларға әртүрлі өсімдіктерді көрсетіп, олардың жапырақтары мен сабақтарын зерттеу. Әр ағаштың атауын айтып, ағаштарды күту туралы түсіндіру.

Еңбекке баулу: Балаларға бақшаға қалай қамқор болу керектігін көрсетіп, кішкене күрекпен топырақты қопсыту.

Адамгершілік, экологиялық білім, еңбекке баулу, қамқорлық дағдыларын қалыптастыру

Серуен картотекасы №18

Судың маңызы

Тақырып: Судың табиғаттағы рөлі

Мақсат: Судың маңызын түсіндіру, суды үнемді пайдалану жолдарын үйрету.

Серуен: Су қоймасы немесе бұлақ жанында серуен.

Іс-шара: Балаларға судың табиғаттағы рөлі мен оның маңызын түсіндіру, суды қалай үнемдеу керек екенін үйрету.

Еңбекке баулу: Су қоймасына немесе бақшадағы өсімдіктерге су тасып, оларды суару.

Адамгершілік, экологиялық білім, еңбекке баулу, қамқорлық дағдыларын қалыптастыру

Серуен картотекасы №19

Тазалық күні

Тақырып: Табиғатты таза ұстау

Мақсат: Балаларды қоршаған ортаны таза ұстауға баулу, тазалыққа үйрету.

Серуен: Жақын маңдағы табиғи аймаққа серуен.

Іс-шара: Балалармен бірге серуендеп жүріп, жердегі қоқыстарды жинау. Табиғатты қоқыстан қалай қорғауға болатыны туралы әңгімелесу.

Еңбекке баулу: Қоқыс жинау мен сұрыптау жұмыстарын көрсету. Балаларға қоқысты қайда және қалай тастау керектігін үйрету.

Адамгершілік, экологиялық білім, еңбекке баулу, қамқорлық дағдыларын қалыптастыру

Серуен картотекасы №20

Гүлдер күні

Тақырып: Гүлдердің түрлері және оларды күту

Ауладағы тастарды жинау және олардан композиция құрау.

Мақсаты:

- Бірігіп жұмыс істеуге үйрету;
- Шығармашылық қиялын дамыту.

Қ/О «Ұшты-ұшты».

Мақсаты:

- Тәрбиешіні мұқият тыңдауға үйрету;

Жаттығу ойындары

Қозғалысты дамыту.

Мақсаты: допты нысанаға лақтыруға жаттықтыру

Балалармен асфальтқа түрлі-түсті бормен сурет салу **«Күзгі табиғат»**

Серуен

картотекасы №19

Итті бақылау

Мақсаты:

Жануарлар өміріне деген қызығушылықтарын арттыру, қиын жағдайда көмек беруге дайын болуға тәрбиелеу.

Бақылау барысы

Көркем сөз

Ей, адамдар, адамдар!

Айналаға қараңдар,

Зардап шегіп жатпасын,

Аш үйіннің қақпасын,

Жануарлар қорғансыз,

Далада қалып қоймасын.

Балаларға сұрақтар.

Иттердің жақсы өмір сүруі, оның иесіне байланысты. Иттер әртүрлі тағамдармен тамақтанады. Олар ботқаларды, ірімшікті, сүтті жей береді. Иттер бәрінен де піскен етті жақсы көреді. Иттің тұқымы (түрлері) өте көп-неміс овчаркасы, тазы (аңшы ит), такса, пудель (бұйра жүнді ит), ротвейлер тағы басқа иттер. Олардың бәрінің бір-бірінен айырмашылығы бар. Иттер ақылды және зиінді. Есте сақтау қабілеттері өте күшті, есту қабілеті өте зор болады. Ол өзінің иесін еш уақытта еш уақытта қиын жағдайда далада қалдырмайды, өз иесіне сатқандық жасамайды.

Кейбір адамдар иттер мен мысықтарды далаға қуып жібереді. Ол кезде жануардың өмірі тозаққа айналады. Олардың ішер тамағы нашар, жылы орын жоқ, ешкім еркелетпейді, үй астындағы жертөледе, көшеде мекендеулеріне тура келеді. Олар суықпен аштықтан ауырады, өледі. Мұндай адамдарды жүрексіз адамдар дейді. Сондықтан да үй жануарларын далаға тастамандар, оларға қамқор болыңдар!

Еңбек. Сынған ағаш бұтақтары мен жапырақтарды жинап қоқысқа апару.

Мақсаты. Бірлесе жұмыс істеу, мақсатқа жету.

Қ/О: «Біз көңілді балалармыз».

Мақсаты: Ойын шартын сақтап ойнауға баулу.

Жаттығу ойындары: Қозғалыстарын дамыту.

Мақсаты:

- Затты көлденең бағытта лақтыру тәсілін меңгерту;
- Көз өлшемін, қозғалыс координатын, ептіліктерін дамыту.

Тыйым сөз: Ит – жеті қазынаның бірі. Сондықтан оны өлтіруге, азаптауға, қаңғыртып жіберуге болмайды. Олай етсе, иесінің басына жаманшылық үйіріледі.

Мысық – адамның жақын серігі. Ол жұмсақ, мейірімді және үлпілдек. Оның үлкен құлақтары, қараңғыда жарқырайтын көздері және ұзын мұрты бар. Мысық жұмсақ табандарының көмегімен дыбыссыз жүреді, оны есту өте қиын. Мысық өткір тырнақтарымен ерекшеленеді, олардың көмегімен ол қоршаулар мен ағаштарға шыға алады. Ұзын, үлпілдек және сәнді құйрық оған қосымша сұлулық береді.

Еңбек қызметі. Тәрбиеленушілер бірігіп көлөнер үшін қиыршық тастар мен жапырақтарды жинайды.

Мақсаты: Бірлесіп жұмыс істеуге ынтасын арттыру, жинағандарынан қуаныш алу.

«Біреу – екеу» қимылды ойыны.

Мақсаты: балаларды тәрбиеші лақтырған допты қағып алып, кері лақтыруға жаттықтыру.

«Тыныш өт» қимылды ойыны.

Мақсаты: анық, ырғақты, дұрыс қалыпта жүруге және қозғалыстарды үйлестіруге үйрету.

«Қу түлкі» қимылды ойыны.

Мақсаты: кеңістікте бағдарлауды, сигнал бойынша қозғалыстарды орындау қабілетін дамыту.

Жеке жұмыс. «Алысырақ секір».

Мақсаты: жүгіруден ұзындыққа секіруді үйрету.

Өзіндік іс-әрекет. Балалар құрал-жабдықтарды өз қалаулары бойынша шығарады.

Мақсаты: балаларды өз бетінше ойын таңдауға, топқа бірігуге үйрету.

№ 7 СЕРУЕН. «ЖЕДЕЛ ЖӘРДЕМ» КАРЕТАСЫН БАҚЫЛАУ

Мақсаты: тәрбиеленушілерге жедел жәрдем көлігі туралы мағлұмат беру, адам өмірін сақтаудағы жедел жәрдем жүргізушісінің рөлі туралы түсінігін кеңейту.

Бақылау барысы

Көркем сөз.

Жарық шашқан мандайында алау бар,
Айқайлайды түн ұйқысын қашырып.
Жол беріндер, жол беріндер адамдар,
Жедел жәрдем келе жатыр асығып.
Аман атқан әрбір таң тамаша!

Тәрбиеші балаларға сұрақтар қояды: «Балалар, сендердің қайсысың жедел жәрдем көлігін

көрдіндер? Оны бізге кім егжей-тегжейлі сипаттай алады? Мұндай кареталар не үшін қажет деп

ойлайсыңдар? Бұл көліктердің жүргізушілері қандай? Науқасқа кетіп бара жатқан көлік

жүргізушісі неліктен маяк пен дабылды қосатынын білесіңдер ме?

Мақсат: Гүлдер туралы білімін кеңейту және оларды күтуге баулу.

Серуен: Гүлдер өсетін аймаққа серуен жасау.

Іс-шара: Әр гүлдің түрлерін талқылау, олардың хош иістерін сезіну. Гүлдер мен өсімдіктерді өз қолдарымен егіп үйрену.

Еңбекке баулу: Гүлдерді суару және оларға топырақ қопсыту жұмыстарын жасау.

Адамгершілік, экологиялық білім, еңбекке баулу, қамқорлық дағдыларын қалыптастыру

Серуен картотекасы№21

Жапырақтардың түсуін бақылау (Күзде)

Мақсаты: Ағаш жапырақтарының түсу процессін байқауға, табиғат өзгерістерін түсінуге үйрету.

Өткізу тәсілі: Балалармен бірге жапырақтардың түскенін бақылап, оларды жинап, түстері мен пішіндерін салыстыру.

«Күзгі гүлдесте»

Мақсаты: Эстетикалық талғамды дамыту.

Ойын ережесі: Түрлі жапырақтар мен күзгі өсімдіктерден гүлдесте жасап, бақшаны сәндеуге тырысады.

(Ұсыныс ойын, Экологиялық мәдениет дағдысы)

Серуен картотекасы№22

Табиғи материалдарды жинау

Мақсаты: Табиғаттағы заттардың әртүрлілігін, олардың пішіндерін түсіну.

Өткізу тәсілі: Балаларға жапырақ, бұтақ, тас сияқты табиғи заттарды жинауды тапсырып, олардың ерекшеліктерін бірге талқылау.

«Күзгі серуен картасы»

Мақсаты: Көрнекі есте сақтауды дамыту.

Ойын ережесі: Балалар бақшада серуендеп жүріп, қызықты заттарды байқайды және ол жерлерді картаның үстіне белгілеп, серуен жолын картаға түсіреді.

(Экологиялық мәдениет дағдысы, Кішіге көмек беру дағдысын қалыптастыру)

Серуен картотекасы№23

Жапырақтың сарғаю процесін бақылау (Күзде)

Мақсаты: Табиғаттағы жыл мезгілдерінің ауысуын түсінуге тәрбиелеу.

Өткізу тәсілі: Балалармен бірге ағаш жапырақтарының сарғайып, түс өзгертуін бақылап, оны жыл мезгілдерінің ауысуымен байланыстыру.

«Күзгі аңшы»

Жедел жәрдем – адамдарға медициналық көмек өте тез қажет болған кезде көмекке келетін арнайы көлік. Бұл үлкен көлікке ұқсайды, бірақ оның ішінде дәрігерлер мен медбикелерге өзін нашар орналастырғандарды қарауға шақыратын заттар мен құрылғылар орнатылған.

Жедел жәрдемде ашық түстері, арнайы шамдар мен дабылдары бар, сондықтан ол көмекке мұқтаж адамдарға жету үшін жолда тез және қауіпсіз жүре алады. Жедел жәрдем бригадасы тәжірибелі медицина қызметкерлерінен тұрады: көлікті жылдам әрі қауіпсіз жүргізуді білетін жүргізушілер мен науқастарды күтетін медицина қызметкерлері.

Жедел жәрдем көлігінің ішінде медициналық қызметкерлер науқастарға жедел жәрдем қызметін көрсететін кереуеттер мен үстелдер бар. Медициналық аспаптар, қан қысымы мен тамыр соғысын өлшейтін аппараттар, тіпті дәрі-дәрмек те бар. Медицина қызметкерлері науқастардың өзін жақсы сезініп, денсаулығын қалпына келтіруі үшін барлығын жасауға тырысады.

Еңбек қызметі. Аумақты тазалау.

Мақсаты: ұжымдық жұмыс дағдыларын қалыптастыру; топтық жұмыста ынтымақтастық қабілеттерін дамыту.

«Құстардың қайтуы» қимылды ойыны.

Мақсаты: гимнастикалық қабырғаға қолдар мен аяқтарды ауыстырып өрмелеуді, белгі бойынша әрекет етуді, ережелерді сақтауды үйрету.

«Ұсталып қалма» қимылды ойыны.

Мақсаты: әртүрлі бағытта жүгіру жаттығуларын жасау.

Жеке жұмыс. Допты алысқа лақтыру.

Мақсаты: допты оң және сол қолмен қашықтыққа лақтыру дағдыларын бекіту.

Өзіндік іс-әрекет. Балалар құрал-жабдықтарды өз қалаулары бойынша шығарады.

Мақсаты: балаларды өз бетінше ойын таңдауға, топқа бірігуге үйрету.

№ 8 СЕРУЕН. ШАЛШЫҚТЫ БАҚЫЛАУ

Мақсаты: тәрбиеленушілердің қазан айында болатын табиғи өзгерістерге қызығушылығын ояту.

Бақылау барысы

Көркем сөз.

Су деген - өмір көзі,
Тіршіліктің нәрі бұл.
Су болмаса оянбайды,
Табиғаттың барлығы.
Болмас еді шөп-шалаң,
Болмас еді тірі жан.
Сол себепті балалар,
Ысырап қылмайық суды!
Тәрбиеші балалармен әңгіме жүргізеді.

– Күзгі шалшықтар жаңбырдан кейін пайда болатын кішкентай сиқырлы айналар сияқты. Күз келіп, жаңбыр жауа бастағанда, олар жерге өз ізін қалдырады. Жапырақтары ағаштардан түсіп, әртүрлі реңктегі түрлі-түсті кілемдерді құрайды. Кейде жерге түсетін жаңбыр шағын су көлдерін – шалшықтарды тудырады.

Шалшықтардың өлшемдері әртүрлі болуы мүмкін: шағылысатын кішкентайлардан бастап, ойнауға болатын үлкендерге дейін. Жаңбыр жауған сайын ойпат пен шұңқырларда, таяз су әлемінде жиналады. Кейде шалшыққа жеңіл нәрсені лақтырсаңыз, ол су бетінде әдемі шеңберлер жасайды. Шалшық – күзгі табиғаттың бір бөлшегі, олар табиғаттағы барлық нәрсе бір-бірімен байланысты және өзгеретінін еске салады. Олардың сыртқы түрі жаңбырдан кейін келіп, айналадағы әлемде ерекше көңіл-күй тудыратын сиқырдың кішкентай бөлшектері сияқты.

Еңбек қызметі. Тәрбиеленушілер аумақта жерге түскен бұтақтарды жинайды.

Мақсаты: еңбексүйгіштікке, үлкендерге көмектесуге құштарлыққа тәрбиелеу; ұжымдық жұмыс дағдыларын қалыптастыру; оларды өз бетінше жасауға үйрету.

«Әңгімелесейік» дидактикалық ойыны. Педагог тәрбиеленушілерге берілген сөздерді пайдаланып, сөйлем құрауды ұсынады.

Мақсаты: сөз тіркестерін, сөйлемдерді құрастыруды үйрету.

«Үйсіз қоян» қимылды ойыны.

Мақсаты: балаларды әртүрлі бағытта жүгіруге, кеңістікте жылдам бағдарлауға дағдыландыру.

«Ілгіш жапырақтар» қимылды ойыны.

Мақсаты: балаларды мұғалімнің сигналы бойынша әрекет етуге үйрету; зейінін, кеңістікте бағдарлануын дамыту.

«Үкі» қимылды ойыны.

Мақсаты: кеңістікте бағдарлауға үйрету; ойынға деген қызығушылықтарын дамыту.

Жеке жұмыс. Секіргіштер.

Мақсаты: балаларды бір аяқпен секіруге, тепе-теңдікті сақтауға үйрету.

Шығарылатын материалмен және балалардың қалауы бойынша балалардың дербес әрекеті.

Мақсаты: балаларды өз қалауы бойынша өз ойын таңдауға, командаға бірігуге үйретуді жалғастыру.

№ 9 СЕРУЕН. БАЛАБАҚША АУМАҒЫНДА СЕРУЕНДЕУ

Мақсаты: табиғатқа деген оң көзқарасты, табиғатпен қарым-қатынастың жағымды тәжірибесін қалыптастыру; балаларды шығармашылық ойын мен қиялға шабыттандыру, жаңа әңгімелер мен рөлдік оқиғаларды табу.

Бақылау барысы

Көркем сөз.

Балабақшам базарлы үй
Қаладағы ажарлы үй
Күлкісі бар шуақты,
Өз үйіміз сияқты
Балапандай мәпелеп,
Өсіреді біздерді!
Тәрбиеші балалармен әңгімелеседі.

– Балалар, бүгін ауа райы сондай шуақты. Балабақшамыздың аумағына серуендеуге барайық. Біз бірге таза ауада боламыз және бақшамыздың барлық қызықты жерлерін көреміз.

Біз жазда түрлі-түсті гүлдер үнемі гүлдейтін, жарқын гүлзарлар қасынан өтеміз.

Ал енді біз әткеншек, сырғанақ, карусельде ойнауға болатын ойын алаңына барамыз. Аумақтың жанында ашық қызыл, сары және қызғылт сары жапырақтары бар әдемі ағаштар өседі, өйткені күз өзінің ақыр шыңына жақындайды.

Ағаштардың жанынан өтіп бара жатып, жақында жауған жаңбырдан пайда болған шалшық іздеп көрейік. Бәлкім, оның суынан біз аспанның және ағаштардың көрінісін көріп қаламыз.

Одан кейін қатар-қатар ағаштар отырғызылған аллея бойымен серуендеуді ұйымдастырамыз. Жол бойында тұқымын төгіп жатқан қарағай шоктарын көреміз. Ағашқа барып, оның қалай дыбыс шығаратынын тыңдайық: әр ағаштың өзіне тән дыбысы бар.

Еңбек қызметі. Аумақты тазалау.

Мақсаты: ұжымдық жұмыс дағдыларын қалыптастыру; топтық жұмыста ынтымақтастық қабілеттерін дамыту.

«Жүгіремін, секіремін», «Секіру-аттау» қимылды ойындар.

Мақсаты: жағымды эмоцияларды ояту; ептіліктерін, ұзындыққа секіру қабілетін дамыту.

«Оттық» қимылды ойыны.

Мақсаты: балалардың бір-біріне соқтығыспай, жан-жақты жүру және жүгіру қабілеттерін бекіту; тәрбиешінің белгісі бойынша жылдам әрекет етуге үйрету.

Жеке жұмыс. Қисық жолмен жүру (шектеулі қозғалыспен жүру).

Мақсаты: тепе-теңдікті сақтай отырып, жүру техникасын жетілдіру.

Шығарылатын материалмен және балалардың қалауы бойынша балалардың дербес әрекеті.

Мақсаты: балаларды қызықты ойын таңдауға, топқа бірігуге үйретуді жалғастыру.

№ 10 СЕРУЕН. ЖЕҢІЛ КӨЛІКТІ БАҚЫЛАУ

Мақсаты: тәрбиеленушілерде көліктің маңызы мен рөлі туралы түсінік қалыптастыру; балалардың машина қандай материалдан (мысалы, металл немесе шыны) жасалғанын анықтау дағдыларын дамыту.

Бақылау барысы

Көркем сөз.

Зу-зу етіп көшеде,
Күн-түн тыным таппайды.
Төрт дөнгелек дөңгелер,
Төрт аяқпен шаппайды.
Түрі, түсі, атауын,
Оңай емес жаттауға.
Қазіргінің тұлпары,
Көлік жүйрік шықты алға.
Тәрбиеші балаларға жұмбақтар шешкізеді, сұрақтарға жауап беруді ұсынады.

Кеудесінде жаны жоқ,
тамырында қаны жоқ:
май жейді, су ішеді.

Бұл не екен балалар?... (**Машина**)

Балалар, қалай ойлайсындар, көліктің бізге пайдасы қандай? Жолға қарандар. Ол жерден қандай көліктерді көріп тұрсындар? Көлікке тек адамдар міне ме? Машиналарда тағы нені тасымалдауға болады? Бес адам ғана сыйатын көліктерді қалай атаймыз? Көлікті рөлінде отырған адамды қалай атаймыз?

Еңбек қызметі. Аумақты кепкен жапырақтар мен қоқыстардан тазалау және жинау.

Мақсаты: Еңбекке деген сүйіспеншілікке, көпшілікке тәрбиелеу, бірлесіп жұмыс істеуге үйрету.

«Қырағы көз» қимылды ойыны.

Мақсаты: Допты қашықтыққа, бір-біріне лақтыру, ойын ережесін сақтау дағдыларын бекіту.

«Күзде ма, жазда ма?» дидактикалық ойыны.

Мақсаты: тәрбиеленушілерді жыл мезгілдерін анықтауға үйрету; балаларға төрт жолды тақпақтар арқылы жыл мезгілдерінің әсемдігін, табиғат құбылыстарының сан алуандығын, адамдардың іс-әрекетін ашу.

Жеке жұмыс: «Не-не?»

Мақсаты: есту зейінін дамыту.

Шығарылатын материалмен, ойыншықтармен, шелектермен, құммен еркін ойындар.

СЕРУЕН № 11

Қыркүйек айындағы табиғат өзгерістерін тамашалау

Мақсаты: маусымдық өзгерістер туралы түсініктерін дамыту; балалардың әр мезгілдің өзіндік ерекшеліктері туралы білімдерін анықтау.

Бақылау барысы

Көркем сөз .

Қыркүйек – жартылай ғана күз айы,
Ақырында, ол тіпті жаз айы болып көрінуі мүмкін,
Ал күн жылы болады, бақыт сияқты,
Аспаннан бір сәуле бастарыңыз бен беттеріңізге тиеді.
Күздің келгеніне сенбейсің,
Жақында жаңбыр болатынын түсінбейсің.
Жөке, қайың, қарағай арасында жүр,
Қыркүйек жаңбырмен жылай бастағанша!

Педагог балалармен әңгіме жүргізеді.

Қыркүйек айының басында әлі де жылы және шуақты күндер мен сәл салқын кештер бар, бұл кезде аспан әлі де көгілдір жарқырап, үйеңкі мен қайың жапырақтары алтындалатын мозаикада пайда болады. Ауа әлі күнге дейін шөп пен піскен жемістердің иісін сезеді, ол өзінің тазалығымен және мөлдірлігімен таң қалдырады. Жылылыққа толы, піскен жемістер мен көкөністерге толы бұл ерекше кезең «Үнді жазы» деп аталады. «Көктемде жем бер, күзде тойамын» деген халық мақалы шын айтады.

Педагог балаларға сұрақтар қояды.

- Жақындап келе жатқан күз мезгілінің алғашқы белгілерін сипаттаңыз?
- Адамдар күзде не істейді?
- Күзде жануарлардың тіршілігінде не болады?

Жұмбақтар

Ол бояусыз және қылқаламсыз келді және барлық жапырақтарды бояды. (Күз)	Бізге күз келіп , өзімен бірге әкелді... Не? Кездейсоқ айтыңыз! Ал, әрине... (жапырақ түсуі).
Өседі – жасылға айналады, Құлайды – сарғайып, Жатса – қараға айналады. (Жапырақтары)	Колхоз бағы қанырап бос, Өрмекшілер алысқа ұшады, Жердің оңтүстік шетіне тырналар ағылды. Мектеп есігі ашылды. Бізге қай ай келді? (қыркүйек)

Зерттеу қызметі . Күзге ең ерте дайындалатын ағашты табыңыз. (көк, қайың) Ең әдемі күзгі қайың жапырағын, көктерек жапырағын тап.

Еңбек қызметі . Балабақша аумағын түскен жапырақтардан тазалау.

Мақсаты: балаларды еңбектен ләззат алуға және жасалған жұмыстан ләззат алуға үйрету; қоршаған ортаны қорғау дағдылары мен ұмтылыстарын дамыту.

«Батыл жігіттер» ашық ойыны.

Мақсаты: Шапшаңдықты дамыту үшін жылдам жүгіруге жаттықтыру.

Жеке жұмыс . Қозғалыстардың дамуы.

Мақсаты: Күш пен жылдамдықты біріктіру арқылы секіру дағдыларын жетілдіру.

Серуен картотекасы №1 2.

Күзгі аспанды тамашалау

Мақсаты: Оқушылардың аспан және астрономиялық объектілер туралы білімдерін бекіту.

Бақылау барысы

Көркем сөз .

Күзгі аспан бұлтқа оранған,
Бұлттардың артына тығылған нұр,
Жылулықпен еркелетіп
, жер бетіндегі бәрін жылытатын ...

Орман жолында кезіп,
Әр нәрседен сұлулықты табады,
Міне, қызыл шоқ, және міне, сары жапырақ...
Және ол махаббат самалын жырлайды!

Педагог балалармен әңгіме жүргізеді.

Балалар, аспанға қарайық. Сіз нені ерекше көріп тұрсыз? Бұлттар... Иә, мұқият қараңыз: олар қозғала ма, әлде бір орында тұр ма? Қатты жел кезінде бұлттар не болады деп ойлайсыңдар?

Аспанда тағы не көруге болады? Күндіз, кешке, түнде?

Жұмбақтар

Басы да, аяғы да, арқасы да, беті де жоқ. Барлығы біледі: үлкен де, кіші де, Оның үлкен доп екенін. (Ай)	Орман үстінде, тау үстінде Кілем жайылған. Ол әрқашан, әрқашан сенен және менің үстімде жайылған , ол кейде сұр, кейде ол көк, кейде ол ашық көк. (Аспан)
Әжесінің лашығында бір үзім нан ілулі тұр.	Жылтылдаған ұшқырларға арналған он қабатты үй . Ұшатын қарғалар үшін

Иттер үреді,

олар оны ала алмайды. (ай)

үй жан-жақтан ашық... (Аспан)

«Пішіні бірдей затты тап» дидактикалық ойыны.

Максаты: заттарды пішіні бойынша ажыратуға, кейбір геометриялық фигураларды ажыратуға және атауға үйрету; көрнекі қабылдауды дамыту.

«Бос кеңістік» ашық ойыны.

Максаты: жылдамдықпен жүгіру, ойын ережесі бойынша әрекет ету, зейінді болу қабілеттерін дамыту.

«Сегізаяқ» дидактикалық ойыны.

Максаты: топта және топта жұмыс істеу дағдыларына тәрбиелеу.

Еңбек қызметі . Педагог балаларды әртүрлі тұқымдарды, әдемі бұтақтар мен жапырақтарды іздеуге және жинауға шақырады. Келесі кезекте шағын ойын ойналады, балаларға белгілі бір түрдегі өсімдікті немесе ең үлкен жапырақты табу ұсынылады.

Жеке жұмыс . Доппен жаттығу.

Максаты: қозғалыстарды үйлестіруді дамыту, қолдың ұсак бұлшықеттерін күшейту, көздің және дәлдіктің дамуына ықпал ету.

Серуен картотекасы №13.

Жусанды тамашалау

Максаты: жусанмен таныстыру, құрылысын түсіну, пайдасы туралы айту.

Бақылау барысы

Көркем сөз .

Зауыт өзінің күшті ащы хош иісі
мен ащылығымен бұрыннан танымал болды.
Ғаламшардағы барлық ащы өсімдіктерді
бәрібір онымен салыстыруға болмайды. Ұйқының жоғалуы үшін

жусанның қайнатпалары мен тұнбалары
қолданылады.

Созылу, орнынан шығу және көгерген кезде
оның шөбі ерекше құнды.

Педагог балаларға жусан туралы шағын әңгіме айтып береді.

Бір кездері Рыжик деген кішкентай қоян болыпты. Ол өте ізденімпаз және айналасындағы әлемге әрқашан қызығушылық танытатын. Бір күні анасынан жусан деген шөптің тамаша қасиетін естіпті.

Қоянның анасы оған жусанның әлемдегі ең құнды шөптердің бірі екенін айтты. Ол егістіктерде және ормандарда өседі және көптеген пайдалы қасиеттерге ие. Бірінші және ең бастысы - жусан